

LLUC

març - abril 81

n.º 696

100 pts.

SALVEM SA DRAGONERA

Lluç

**"la Caixa"
Cada dia
més
a prop.**

**Més de 600
oficines unides
per teleprocés
al vostre servei.**

CAIXA DE PENSIONS
"la Caixa"

LLUC

MARÇ-ABRIL 81
N.º 696

LLUC

Revista bimestral
Any LXI

Direcció:
PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real
Ciutat de Mallorca

Informació i correspondència:
Apartat de Correus n.º 619
Telèfon: 22 32 99
Palma

Director:
Bartomeu Suaï Tugores
Conseller-Delegat:
Manuel Soler i Palà
Caps de Redacció:
Josep M. Llompарт i
Pere Llabrés i Martorell

Subscripció: 480 ptes anuals
Estranger: 525 ptes anuals
Preu de l'exemplar: 100 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imprimeix:
taller gràfic ramon
Balmes. 39 - Tel. 25 44 32
Palma

Deposít legal P.M. 276-1958
ISSN 0211-092X

= Sumari =

Pàg.

- 2 **CORREU**, amb uns afegitons i correccions del n.º 695 i amb la relació de premis i beques d'estudi de la fundació del Congrés de Cultura catalana.
- 3 **EDITORIAL: Campanya contra les autonomies.** Una reflexió del que ens està passant, i que estam suportant, des del 23-F. Aquest número és gairebé tot dedicat a un tema de punyent actualitat, sobre tot per als ecologistes, per als qui estimen de veres la nostra terra: **SA DRAGONERA.**
- 4 Ençata aquest número un article prou documentat de F. de B. Moll i Marquès: **La batalla de Sa Dragonera: intent d'una cronologia dels fets.**
- 8 Ramon Rosselló i Jaume Bover presenten en un article **notes històriques** ben interessants sobre **Sa Dragonera, el Pantaleu, els Malgrats i Na Moltona.**
- 11 **La vida animal a Sa Dragonera**, per Joan Mayol Serra.
- 14 Guillem Alomar escriu i descriu amb tot detall la **Flora de Sa Dragonera.**
- 18 **Entorn marí de Sa Dragonera**, per Xavier Pastor.
- 20 **Sa Dragonera avui... encara.** Una interessant excursió a aquest parc natural, que encara és, per Jesús R. Jurado.
- 22 **On és Sa Dragonera?** Una fantasia de Basili Baltasar, entorn dels fets de l'ocupació pacífica i ben simbòlica de Sa Dragonera, un estiu passat. Francesc de B. Moll escriu: **Josep Pla en el meu record.** Una evocació de l'il·lustre escriptor català, mort el passat 23 d'abril.
- 23 **El Pantaleu: un intent de destrucció del paisatge**, per J. Pujol.
- 27 **L'ESGLÉSIA NOSTRA** commemora enguany el **vint-i-cinquè aniversari de presència missionera al Perú.** Amb un article de Mn. Joan Parets, podreu viure les vicissituds d'aquesta acció evangelitzadora i d'ajuda fraterna entre les esglésies des de 1956.
- 30 **Conèixer, estimar, defensar la terra.** En aquest número ecològic «LA CAIXA» A LES ESCOLES informa sobre una sèrie d'activitats dirigides a fer trespasar paisatges i ciutats i pobles als escolars de les Illes.
- 32 **Josep M.ª de Casacuberta, premi d'honor de les Lletres Catalanes.** Un altre article de F. de B. Moll sobre el darrer home insigne de les nostres lletres que ha merescut el preuat guardó.

Correu

RECTIFICACIONS I AFEGITONS

Voldria rectificar i afegir algunes coses a la «**Bibliografia bàsica...**» que vaig publicar al número de «**LLUC**» de gener-febrer 81. Algunes de les equivocacions que cal esmenar són degudes a errors d'impressió; qualsevol altra és, senzillament, culpa del firmant. Vet aquí aquestes rectificacions:

En primer lloc, el paràgraf de la introducció que diu que «inclou només aquells llibres o aquells articles de diaris i revistes... que són redactats en qualsevol llengua romànica (llengua a la qual ha tengut...)» ha de dir: «... que són redactats en qualsevol llengua romànica o en anglès (llengua a la qual...)»; la presència a la llista d'algunes obres en anglès crec que exigia l'aclariment de la frase.

Dins la llista, apareixen atribuïdes a uns autors obres que o bé són anònimes o bé són de diversos autors. Són les següents:

A l'apartat 2 a), **Minorités nationales en France**. No és cap títol de Robert Lafont, sinó d'unes quantes persones diferents.

A l'apartat 2 b), **L'Occitanisme, qu'es aquò?** Tampoc no és de Robert Lafont, sinó que és anònim. La revista «Minoranze», nos. 6-7, 8, 11-12, no és, igualment, d'aquest autor.

A l'apartat 8 b), **Sobre la realitat històrica de Navarra** és una obra anònima, o sia que no té res a veure amb Luis C-Núñez.

Cal rectificar també les errades ortogràfiques següents:

Als apartats 2 g) i 8 b) apareix el nom de Jokin APALATEGUI, que ha de ser Jokin APALATEGI, per respecte a ell mateix i a l'ortografia de l'euskera.

A l'apartat 3 a), l'obra de S. Salvi «**Le ligne tagliate**» és en realitat **Le lingue tagliate**.

Els afegitons que faig a continuació són d'escrius o títols que no coneixia a l'hora de redactar aquella bibliografia, bé perquè no

eren sortits (ia majoria) bé perquè no havia tengut oportunitat de veure'ls. Són els següents:

A l'apartat 1): Jean CHESNEAUX, **Ressorgiments nacionals arreu de l'Europa Occidental**. «Avui» 11 i 18 del IV-1981.

A l'apartat 4) (globalment): Michael HECHTER, **Il Colonialismo Interno**. Torino, Rosenberg & Sellier, 1979. (L'original anglès, **Internal Colonialism**, és del 1975).

A l'apartat 4 d): Carlos DURAN, **Ulster ou a historia do imperialismo anglès**. «A Nosa Terra», 148 i 149, 25-III- a 7-IV de 1981.

A l'apartat 8 b): Mercè IBARZ, **Breu història d'ETA**. Barcelona, La Magrana, 1981.

Finalment, vull rectificar també una errada que fa intel·ligible un paràgraf de l'article «La guerra dels xavals», del mateix número de «LLUC», del qual vaig ser traductor. A la pàgina 34, al segon paràgraf («Divergències d'interessos»), on diu «Sis Combats» s'ha d'entendre «Sis Comtats»; «A la qüestió de saber quina és la raó dominant de l'ocupació britànica, l'any 80, dins els "Sis Comtats", ...»

JAUME CORBERA I POU

Premi «Pau Vila» i beca de creació artística

La Fundació Congrés de Cultura Catalana institueix per a aquest any 1981 el «PREMI PAU VILA», com a record del científic que va col·laborar intensament a fer possible la Fundació, i de la qual fou membre fundador. Aquest premi va destinat als ensenyants i té per objecte possibilitar un llibre per a nens de 10 a 14 anys, que pugui ser la base d'un text, l'objectiu del qual és «**Com ensenyar el País a l'Escola**». El premi tindrà un import de 600.000 pessetes, dividit en tres parts iguals per al País Valencià, les Illes i el Principat de Catalunya. El límit de presentació de la documentació corresponent serà el 15 de setembre de 1981.

Així mateix, la Fundació concedeix una «BECA DE CREACIÓ ARTÍSTICA A L'ESTRANGER», destinada als escriptors en llengua catalana i té per objecte l'ampliació de coneixements, en un país estranger, sobre matèries directament relacionades amb l'activitat literària (novel·lística, poesia, assaig i teatre). La durada de la beca serà de deu mesos, tindrà una dotació mensual de 650 \$ EUA, més un viatge d'anada i de tornada. El límit de presentació de sol·licituds serà el 30 de maig de 1981.

Per a qualsevol ampliació d'informació i per a l'obtenció de les bases corresponents, hom es pot adreçar a la seu de la Fundació Congrés de Cultura Catalana, carrer de Mallorca, 283, Barcelona-37.

4 Gats
Galeria d'Art

c/. sant sebastià, 2 i 3
tel. 22 64 93
ciutat de mallorca

PICASSO

Darrers gravats i originals

maig-juny 1981

Campanya contra les autonomies

editorial

No hi ha dubte que l'estructura política de l'Estat espanyol s'ha vist seriosament alterada després del 23 de febrer. Si externament el cop d'Estat fracassà, en definitiva va obtenir una victòria encoberta, amagada, però profunda. A tots aquells plantejaments eufòrics, esperançats, del període constituent —quan es feia la Constitució— ha succeït el desencís i tot seguit la involució.

Ens sembla prou clar que el terrorisme —reprovable i que reprovam per tots conceptes— és sovint un pretext per amagar altres problemes, igualment greus i per envestir, indirectament o de front, segons els casos i les ideologies polítiques, unes institucions autonòmiques que tot just acaben de funcionar.

Les autonomies van pel camí de convertir-se en el boc expiatori de tot el desgavell de l'Estat espanyol. De res no ha servit a Catalunya l'eficàcia i la serenitat amb què es va desenrotllant l'autonomia, ni que fos precisament el president Pujol qui, en els moments més crítics del 23-F es va dirigir a tot el poble de l'Estat demanat calma i fent una afirmació de fe en la democràcia. D'aleshores ençà els atacs a l'autonomia de Catalunya són incessants.

Dins aquesta campanya —que els poders públics no fan res per aturar— cal situar el tristament famós «Manifiesto por la igualdad lingüística en Cataluña», signat pels 2.300 autoanomenats intel·lectuals i escriptors de llengua castellana que viuen al Principat. Tal «Manifiesto» no pot ser qualificat més que de cínic i barroer atac a la llengua i a la cultura catalanes. Tant de bo la nostra llengua i cultura a Catalunya i a les nostre Illes tinguessin el tracte d'igualdat que

ells demanen: és a dir, el 50% d'ensenyament, de premsa, de ràdio, de TV, etc. fos fet en català. Ara per ara estariem disposats fins i tot nosaltres a signar-lo! Per cert que el «Manifiesto» ha provocat reaccions saludables. Cal que, en aquestes ocasions, per damunt d'ideologies, ens ajuntem un cop més per defensar la nostra llengua, la cultura que ens és pròpia. N'és un signe l'adhesió que a les Illes ha merescut la declaració de professors de català i de l'Obra Cultural Balear.

Però, això sí, la reacció ha de ser serena i asenyada, fora de tota violència que al cap i a la fi es torna contra qui l'empra.

Una de les conseqüències més greus de l'esmentada campanya és la nova confusió introduïda en els conceptes d'Estat i Nació, desviant cap a un criteri involucionista la mínima retxillera que en tal concepte havia deixat oberta la Constitució.

Fins i tot el dogmatisme actual del govern i del seu partit —amb altres acòlits— arriba a l'actitud grotesca d'esmenar la plana, per Llei, a realitats objectives, consagrades per la ciència i la història. Aquestes definicions polítiques ens fan tèmer que qualche dia, per raons polítiques, es pugui decidir que dos i dos fan tres, o que Mallorca no és una illa. Les teories sustentades ara pel govern ens fan venir a la memòria aquell congrés que va votar que Déu no existeix. Endemés del ridícul que això suposa, és ficar-se en unes determinacions que el dret i l'ètica, la història científica i la geografia, i al capdevall la voluntat de cada poble, demostrada al llarg de segles i en vicissituds diverses, tenen la capacitat —ells sí— de definir.

La batalla de Sa Dragonera:

intent d'una cronologia dels fets

per Francesc Moll Marqués

El tema de Sa Dragonera i de la seva possible urbanització ha estat un dels més polèmics i que més han desperatat l'interès dels mallorquins en aquests darrers anys. Les iniciatives constants de PAMESA (l'empresa que pretén dur endavant la urbanització) i les contraofensives dels ecologistes, junt amb l'actitud poc ferma i de vegades poc clara de l'Administració, han donat lloc a un cúmul d'incidències i de canvis d'expectatives que fan necessària una recapitulació per poder aclarir com s'ha arribat a l'estat actual.

Comencem per l'empresa urbanitzadora, Patrimonial Mediterrànea, S. A. Sembla que el seu capital és majoritàriament barceloní, íntimament relacionat amb una altra empresa immobiliària de Barcelona que du un nom ben significatiu: MEGAPOL, S. A.

Els portanveus de PAMESA sempre han manifestat el seu respecte de la legalitat, i aparentment ningú podria afirmar el contrari. No obstant, s'ha de dir que és molt fàcil respectar la llei quan un té la possibilitat d'anar-la modificant d'acord amb les seves conveniències.

Abans de l'existència de PAMESA, hi havia una llei molt clara, que no afavoria gens els seus interessos. Era el Decret de 24 de març de 1972 (B. O. E. de 19-4-72), que declarava la costa N. O. de Mallorca, inclosa Sa Dragonera, com a Paisatge Històric-Artístic i Pintoresc. Els redactors del Pla Provincial, conseqüents amb aquest Decret, inclogueren Sa Dragonera dins la categoria de paisatge preservat, que limitava dràsticament les seves possibilitats d'urbanització. Però en un tràmit d'informació pública restringida varen rebre la suggerència d'incloure a Sa Dragonera una àrea turística, i molt amablement, la varen acceptar. Ja tenim la llei feta a gust dels urbanitzadors, i que mereix, per tant, tots els seus respectes.

A partir d'aquí, tot era qüestió de seguir els tràmits. La primera passa era el Pla General d'Ordenació Urbana d'Andratx, que realment s'havia començat a redactar molt abans de l'aprovació del Pla Provincial; però degut a les seves múltiples deficiències, no arribava a sortir endavant. Després d'unes quantes anades i vingudes de l'Ajuntament a la Comissió Provincial d'Urbanisme, el 8 de setembre de 1975 va ésser objecte d'una d'aquestes aprovacions condicionals tan poc ortodoxes, subjectes a la subsanació de deficiències, una de les quals, com aquell que no diu res, era que no s'havia tingut en compte que Sa Dragonera formava part del terme d'Andratx. Aleshores es va fer una delimitació d'àrees a l'illot, que la Comissió Provincial d'Urbanisme va aprovar el 22-12-75, sense que passàs a informació pública. Gràcies a l'oblit dels planificadors, voluntari o no, va ésser sostret a l'opinió pública un aspecte essencial del Pla General d'Andratx, amb benefici evident per a PAMESA, que seguia tenint tots els motius per respectar la llei.

El Pla General d'Andratx encara va necessitar altres cinc mesos per arribar a l'aprovació definitiva; i dos mesos

més perquè sortís publicada al Bolletí Oficial de la Província, el 27 de juliol de 1976. En canvi, un mes i deu dies més tard, malgrat la paralització administrativa del mes d'agost, l'Ajuntament d'Andratx ja acordava l'aprovació inicial dels Plans Parcials de l'àrea turística i Especial de protecció de Sa Dragonera. Com que aquests plans no s'improvisen, vol dir que els urbanitzadors feia més d'un any que els preparaven, molt abans que existís la possibilitat legal d'urbanitzar, ni tan sols s'hagués delimitat l'àrea urbanitzable. Com que no podem creure en les premonicions, hem de pensar que també en aquest cas la llei es va adaptar als desitjos dels urbanitzadors, i no al contrari.

A partir d'aquí, les coses es compliquen. Ja feia temps que les condicions objectives havien fet que aquest projecte, que sempre havia semblat inviable del punt de vista econòmic, esdevingués també inacceptable de cara a l'opinió pública. D'un costat, la situació econòmica internacional ja no permetia els increments constants, sovint superiors al 10% anual, que havien causat l'eufòria destructiva dels anys seixanta. I per l'altra, ja començaven a ésser ben visibles els efectes negatius d'una activitat urbanística irresponsable. En aquest ambient sorgiren iniciatives com la de l'Oficina d'Informació Urbanística del Col·legi d'Arquitectes, que emprengué una tasca importantíssima d'impugnació de projectes urbanístics mal plantejats; o la pàgina de Defensa de la Naturalesa del Diari de Mallorca, que accelerà la sensibilització de l'opinió pública sobre aquests temes; o la fundació, el desembre de 1973, del Grup d'Ornitologia Balear, que ben aviat va haver d'afegir al seu nom el qualificatiu de Defensa de la Naturalesa, per fer front a les responsabilitats que li imposaven les circumstàncies.

Amb aquest ambient, no és estrany que quan els plans d'urbanització de Sa Dragonera es posaren a informació pública, l'octubre de 1976, la reacció contrària fos unànime. Així es va manifestar a la premsa, a la taula rodona organitzada pel Col·legi d'Arquitectes i a les impugnacions presentades a l'Ajuntament d'Andratx per l'Obra Cultural Balear, el G. O. B., la Societat d'Història Natural, el Col·legi d'Arquitectes i el Foment del Turisme de Mallorca. Fins i tot la Diputació Provincial es va creure obligada a prendre l'acord, sense cap transcendència, de demanar al govern que Sa Dragonera es convertís en parc natural.

Malgrat tot, l'Ajuntament no va dubtar gens a concedir l'aprovació provisional i passar l'expedient a la Comissió Provincial d'Urbanisme. Aleshores va començar un llarg procés de dubtes i vacil·lacions, que no han fet més que complicar el panorama. El 20 de maig de 1977 recorrien una vegada més al mal sistema d'aprovar els plans, condicionats a la subsanació d'una gran quantitat de deficiències, en lloc de disposar el retorn de la documentació als promotors perquè recomençàs el procediment des del principi, amb un nou tràmit d'informació pública.

Quan el juliol de 1977 es va fer pública aquesta aprovació, va entrar en escena una nova força. Un grup de joves de diverses tendències, amb predomini ideològic dels

Salvem Sa Dragonera! Un crit al carrer.

(Foto Sebastià Avellà)

anarquistes, promouen el dia 7 una ocupació de Sa Dragonera, que es manté fins el dia 18 de juliol. Els ocupants són una quarantena, mentre un grup nombrós segueix recolzant l'acció des de Mallorca, amb contínues assemblees al centre del Talaiot Corcat. Aquesta acció, tan diferent dels sistemes d'oposició més formals usats pels altres grups fins llavors, va obtenir una ressonància extraordinària a tot el país, i el recolzament de quasi totes les entitats i grups polítics mallorquins de signe progressista. Al mateix temps, un recurs d'alçada presentat amb 4.200 firmes pels advocats Lina Riera i Lluís Pascual donava viabilitat jurídica a l'oposició als projectes d'urbanització de Sa Dragonera.

Després d'un any de tràmits burocràtics, la Comissió Provincial d'Urbanisme decideix aprovar definitivament el pla especial de Sa Dragonera; però imposa una nova sèrie de modificacions al pla parcial de l'àrea turística, que signifiquen una reducció important de la població prevista i la desaparició de sis dels quinze poblats turístics projectats. Aleshores es dona la curiosa circumstància que contra aquest acord presenten recurs tant els ecologistes com els urbanitzadors, si bé aquests presenten al mateix temps les modificacions exigides.

Així s'arriba a l'aprovació definitiva del pla parcial, el 20 de novembre de 1978, que dona peu a un intent de la Conselleria d'Ordenació del Territori, regida pel socialista Emili Alonso, de fer prendre al Consell General Interinsular un acord de suspensió de totes les normes de planejament que afectaven a Sa Dragonera, per poder reconsiderar el seu futur sense hipoteques. Aquesta proposta no fou acceptada per la majoria d'UCD, i això fou el primer pas que dugué a la dimissió dels Consellers socialistes. Fou també el motiu de la convocatòria de la primera manifestació en defensa de Sa Dragonera, que el dia 3 de febrer de 1979 reuní més de 4.000 persones, convocades per totes les forces progressistes de Mallorca.

Aquest èxit obri un llarg compàs d'espera, que l'Ajuntament d'Andratx no va gosar trencar quan el desembre de 1979 es va sotmetre al Ple municipal l'Estudi de Detall de la xarxa viària i ordenació de volums de l'àrea turística de Sa Dragonera. El tema quedà sobre la taula, pendent de nous estudis.

I amb això, el 20 de febrer de 1980 es produeix la gran sorpresa: amb quasi tres anys de retard, el Ministeri d'Obres Públiques i Urbanisme decideix acceptar el recurs presentat pels ecologistes el juliol de 1977, i amb una sèrie de consideracions molt brillants resol anul·lar els plans parcial i especial de Sa Dragonera. Nou dies més tard el M.O.P.U. rebla el clau anul·lant també l'acord de la C.P.U. de Maig de 1978. Gran festa dels ecologistes, i silenci dels promotors, que recorren en reposició contra aquestes dues resolucions.

I el 20 de novembre de 1980, nova sorpresa, més aviat paradoxal: el mateix dia, i amb la mateixa firma, el

M.O.P.U. dicta dues resolucions: la primera accepta el recurs de PAMESA contra la resolució de 29 de febrer, i declara vàlid, per no haver estat impugnada, l'acord de la C.P.U. de 20 de novembre de 1978, i vàlida, per tant, l'aprovació dels plans; la segona desestima el recurs de PAMESA contra la resolució de 20 de febrer, i manté la nul·litat de l'acord de maig de 1977 i la denegació de l'aprovació dels dos plans.

Per acabar-ho de complicar, només es va fer pública a Mallorca la resolució favorable a PAMESA, cosa que va provocar una nova moció socialista demanant al Consell que es pronunciés contra la urbanització de Sa Dragonera, que també fou refusada per UCD. Això motivà la segona manifestació a favor de Sa Dragonera, el 3 de febrer de 1981, que reuni encara més gent que la primera.

Va esser més tard, quan es preparava la defensa jurídica contra la resolució del M.O.P.U., que es va descobrir l'existència de la segona resolució de 20-11-80, favorable als ecologistes. Això canviava molt el panorama, però la nova situació ja s'aprofitava, amb una rapidesa impròpia de la burocràcia que patim, a favor de PAMESA: el 31 de març, l'Ajuntament d'Andratx aprovava definitivament l'Estudi de Detall que estava aturat feia 14 mesos, i el mateix dia donava l'aprovació inicial a un pla especial d'infraestructures. Per la seva part, la Direcció General de Costes i Ports es treia de la mànega un projecte d'ampliació del port de Cala Lladó, que havia ordenat redactar el juliol de 1978.

Mentrestant, l'assumpte està pendent de resolució judicial, amb dos recursos presentats davant l'Audiència Nacional i un altre interposat per PAMESA davant l'Audiència de Palma, precisament contra l'acord de 17 de maig de 1978, que és el que ara es manté a favor seu. Els ecologistes conserven l'esperança d'obtenir una sentència favorable, perquè estant anul·lat l'acord de maig de 1977, tots els acords posteriors són invàlids. Però en qualsevol cas, no hem de perdre de vista que l'aspecte jurídic no és el més important. La vertadera qüestió de fons és purament política, i resideix, senzillament, en la necessitat de deixar ben clar, d'una vegada, que els grans espais naturals que queden a Mallorca són un patrimoni col·lectiu irrenunciable, per l'estimació que ens devem a nosaltres mateixos i per la imatge de respecte al paisatge que necessitem donar de cara a l'exterior. I aquest patrimoni natural no el podem malbaratar per respectar unes normes urbanístiques que, en lloc de procurar l'ordenació racional del territori, es varen fer d'acord amb els interessos d'una empresa privada.

Per això seguirem defensant que la darrera paraula sobre aquest tema correspon al Consell General Interinsular, i que la seva decisió s'ha d'inclinar inequívocament per la protecció integral de Sa Dragonera.

INTENT D'UNA CRONOLOGIA

10-8-70. Aprovació inicial del Pla General d'Ordenació Urbana d'Andratx. Encara redolària per despatxos fins al 1976.

24-3-72. Decret de protecció de la Costa N. O. de Mallorca, inclosa Sa Dragonera. (B. O. E. de 19-4-72). Es declara paisatge històric-artístic i pintoresc, i queda sota la protecció i tutela de l'Estat.

4-3-73. Aprovació definitiva del Pla Provincial d'Ordenació Urbana de Balears. (B. O. E. de 8-5-73). Inclou una àrea turística a Sa Dragonera.

12-9-73. El Ple de l'Ajuntament d'Andratx acorda demanar la reconsideració del Pla General d'Ordenació Urbana d'Andratx, a fi d'anul·lar tot quant hauria pogut perjudicar als propietaris de finques.

Maig de 1974. PAMESA compra Sa Dragonera a Joan Fleixas. La venda es formalitza mitjançant l'entrega d'accions de la societat.

8-6-74. Es posa a informació pública el Pla General d'Andratx, sense que hi figuri l'illa de Sa Dragonera.

29-10-74. El batle d'Andratx reconeix en unes declaracions que els promotors han demanat la inclusió de Sa Dragonera en el Pla General d'Andratx.

22-12-75. La Comissió Provincial d'Urbanisme aprova una delimitació d'àrees de l'illa Dragonera, per adjuntar al Pla d'Andratx. No va ésser exposada a informació pública.

24-5-76. Aprovació definitiva del Pla General d'Ordenació Urbana d'Andratx. (B.O.P. de 27-7-76).

6-9-76. L'Ajuntament d'Andratx acorda l'aprovació inicial dels Plans Parcial i Especial de Sa Dragonera.

Octubre de 1976. Durant el període d'informació pública presenten al·legacions oposant-se als Plans de Sa Dragonera el G. O. B., l'Obra Cultural, el Foment del Turisme, la Societat d'Història Natural i el Col·legi d'Arquitectes. Hi ha un debat important a la premsa.

22-10-76. Taula rodona organitzada pel Col·legi d'Arquitectes, amb un resultat totalment favorable a la conservació de Sa Dragonera.

29-10-76. La Diputació Provincial acorda demanar al Govern la conversió de Sa Dragonera en parc natural.

31-12-76. L'Ajuntament d'Andratx acorda l'aprovació provisional dels Plans Parcial i Especial de Sa Dragonera. Poques setmanes abans, Joan Fleixas anuncia la creació de la Fundació Joan Fleixas, dedicada al poble d'Andratx.

21-1-77. Joaquín Pérez Villanueva, President del Consell Superior de Cultura i Belles Arts, manifesta la seva opinió favorable a la conservació de Sa Dragonera.

20-5-77. La C. P. U. aprova condicionalment els plans de Sa Dragonera (B. O. P. de 5-7-77).

7-7-77. El grup de joves que es reunia al Talaiot Corcat ocupa Sa Dragonera. S'hi mantenen una quarantena d'ocupants fins al 18 de juliol.

15-7-77. El Subsecretari del Medi Ambient, Eduardo Merigó, visita Sa Dragonera i assegura que la decisió sobre el futur de l'illa es prendrà a Mallorca. El G. O. B. li presenta un informe.

23-7-77. Recurs d'alçada de 4.200 persones contra l'aprovació dels plans de Sa Dragonera.

17-5-78. La C.P.U. aprova definitivament el Pla Especial de Protecció de Sa Dragonera i posa noves condicions per aprovar el Pla parcial de l'àrea turística (B.O.P. de 6-7-78).

Una manifestació de 150 persones és reprimida violentament per la policia.

24-7-78. Nou recurs d'alçada dels ecologistes contra l'acord de 17-5-78. Per motius radicalment diferents, PAMESA i l'Ajuntament d'Andratx també l'interposen.

11-11-78. Surt al B. O. P. l'aprovació inicial del Pla Especial d'Ordenació de la Costa de Sa Dragonera. El Col·legi d'Arquitectes i el G. O. B. presenten al·legacions en contra.

20-11-78. La C. P. U. aprova definitivament el Pla Parcial de l'àrea turística de Sa Dragonera.

4-12-78. El Ple del Consell General Interinsular no accepta la proposta de la Conselleria d'Ordenació del Territori de demanar al Consell de Ministres que suspengui la vigència dels Plans que afecten a Sa Dragonera.

20-12-78. S'ha format una Comissió de Defensa de Sa Dragonera, que publica una declaració de principis i acorda fer una manifestació.

15-1-79. El grup de Terra i Llibertat, sorgit del Talaiot Corcat, organitzen una manifestació i una paròdia a la plaça de Cort, avançant-se als projectes de la Comissió.

24-1-79. Comença una marxa ciclista a Madrid per cridar l'atenció sobre Sa Dragonera.

3-2-79. Manifestació Pro-Dragonera, que reuneix més de 4.000 persones. Convocada per G. O. B., Talaiot Corcat, UEI, OCB, Coord. AA. VV., JJ. MM., FAGI, GAD, Objectors de Consciència, CC. OO., USO, CSUT, UGT, PSOE, PCIB, PSM, MC, OEC, LCR, P. Carli, PT, PCOE, ORT, PORE, JEC, JC, JS. El grup de Terra i Llibertat, que s'havia mantingut al marge de l'organització, intenta capitalitzar la manifestació a favor seu, i al final organitza a la plaça Major una altra paròdia al·lusiva a la seva lluita.

24-2-79. La Confraria de Pescadors d'Andratx es declara contrària a la construcció d'un port a Sa Dragonera, perquè incidirà negativament sobre la pesca.

26-9-79. Instància del G. O. B. al Conseller d'Ordenació del Territori demanant la revisió del procés d'aprovació de l'àrea turística a Sa Dragonera. No hi ha resposta.

10-12-79. L'Ajuntament aprova inicialment l'Estudi de Detall de xarxa viària i Ordenació de volums de l'àrea turística de Sa Dragonera. (B. O. P. de 22-12-79). Impugnacions del COAB, GOB, PSM i PCIB.

20-2-80. L'Ajuntament d'Andratx resol deixar en suspens el tema de l'Estudi de Detall.

20-2-80. El MOPU resol favorablement el recurs d'alçada de 23-7-77 i anul·la l'acord de la C.P.U. de 20-5-77.

23-2-80. El G. O. B. presenta un recurs al Consell Gral. Interinsular contra la decisió de convocar un concurs d'adaptació del Pla General d'Andratx, en lloc de disposar la revisió d'un pla amb molts de defectes i que no ha funcionat.

29-2-80. El MOPU desestima el recurs de PAMESA contra l'acord de la C. P. U. de 17-5-78, i es ratifica en l'anul·lació dels acords de la C. P. U.

12-4-80. Festa popular a la Plaça Major de Ciutat per celebrar les resolucions favorables del M. O. P. U.

26-5-80. La Comissió Permanent de l'Ajuntament d'Andratx acorda oposar-se a les resolucions del MOPU sobre Sa Dragonera.

20-11-80. Ordre del MOPU estimant el recurs de reposició de PAMESA contra l'anterior Resolució de 29-2-80.

20-11-80. Ordre del MOPU desestimant l'altre recurs de reposició de PAMESA; i mantenint la resolució de 20-2-80.

5-12-80. Dirigents de PAMESA declaren que del Rei per avall, ningú no pot qüestionar la legalitat dels plans de Sa Dragonera.

8-12-80. El President del Foment del Turisme declara que seguiran oposant-se a la urbanització.

16-12-80. Es constitueix novament la Comissió de Defensa de Sa Dragonera.

29-12-80. El grup socialista proposa al Consell de Mallorca una moció en contra de la projectada urbanització de Sa Dragonera. La UCD s'hi oposa, sense entrar en el fons de la qüestió, al·legant que hi ha molt de temps i no cal precipitar-se.

ÚLTIMA HORA

La veu del poble
i dels pobles

2-1-81. La Comissió de Defensa de Sa Dragonera acorda fer una manifestació i recollir firmes demanant la protecció de Sa Dragonera i de tots els espais naturals de les Balears.

28-1-81. Un grup de 51 arquitectes publica un manifest en defensa de Sa Dragonera.

31-1-81. Segona manifestació en defensa de Sa Dragonera. Convocada per GOB, GEM, UEI, Grup d'Animació de Sa Calatrava, OCB, Federació d'AA. VV., CC. OO., FSB-PSOE, PCIB, EM, PSM, MCI, JCI, JJ. SS., FJR.

2-2-81. El G. O. B. interposa recurs contenciós-administratiu contra la resolució del MOPU de 20-11-80.

16-3-81. L'Ajuntament d'Andratx aprova definitivament l'Estudi de Detall de la xarxa viària i ordenació de volums de l'àrea turística de Sa Dragonera. També aprova inicialment el Pla Especial d'infraestructures.

18-3-81. La Comandància de Marina de Mallorca posa a informació pública el Projecte d'ampliació de les instal·lacions portuàries de Cala Lladó, redactat pel Grup de Ports de Balears.

FRANCESC DE B. MOLL I MARQUÉS

Librería Jovellanos

UN SEGLE AL SERVEI DEL LLIBRE
I DE LA CULTURA

Jovellanos, 1

Tel. 22 14 66

CIUTAT DE MALLORCA

Ja'n Juan
de S'aigo

Casa fundada l'any 1700

Chocolata amb ensaimades calentes
Gelats i quemullars
Obert tot lo dia

C/. Sans, 10

Tel. 21 16 53

Ciutat

Sa Dragonera, el Pantaleu, els Malgrats i Na Moltona

Notes històriques

per Ramon Rosselló
i Jaume Bover

1.—LA DRAGONERA. NOTES DISPERSES DELS SEGLES XIV i XV.

Uns mercaders de Gdańsk

El 1361 la ciutat de Gdańsk (alemany Danzig) s'adherí a la Hansa esdevenint un dels ports bàltics més florents aglutinant el comerç del Vistula.

De la presència de mercaders de dita ciutat a Mallorca en dona testimoni el guiatge atorgat el 23 de juny de 1433 pel governador als mercaders i mariners d'una nau que naufragà en el freu de la Dragonera: «Com la nau de vós naufragà en el freu de la Dragonera: «Com la nau de vós honrat en Pere Groenhore de la ciutat de Dansaca d'Alemanya lo dia passat per adversa fortuna sia perida en lo freu de la illa de la Dragonera partint del moll de Mallorques mercantilment, e vós e los mercaders, mariners e altres qui eren de la dita nau haiats dubte que no siats assi en alguna manera vexats e enquietats. Per tant a pregàries d'algunes persones notables d'aquesta ciutat, en nostra bona fe guiam e asseguram vós dit patró e los dits mercaders, mariners e tots altres qui eren de la dita nau». (1)

Naufraigs i mercaders

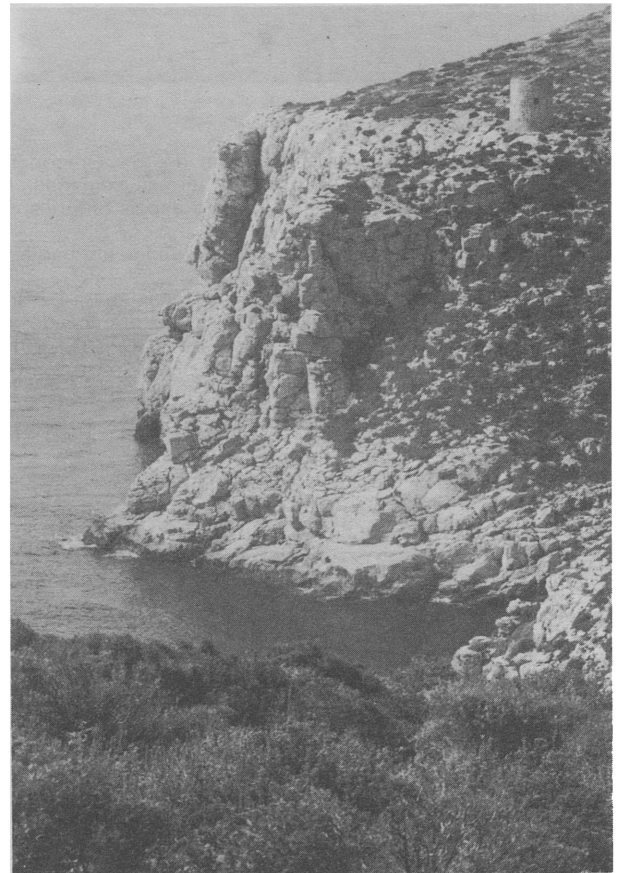
El governador escriu l'any 1412 a Francesc Arabí i Bartheu Fels, patrons de sengles rampins armats «en les mars de les Dragonera stans» dient que Joan Bru i altres mercaders de Ciutat tenen mercaderies en un llaüt patronejat p'En Rovira «lo qual és en los dites mars de la Dragonera lo qual vé de Barsalona carregat de diverses mercaderies e robes dels dits mercaders».

Joan Bru i els seus companys havien exposat que N'Arabí i En Fels els volien prendre dit llaüt no respectant la promesa de no damnificar als sotmesos del rei ni a altres que són en pau o treva amb ell. (2)

La procuració reial entregà l'onze de març de 1412 quinze sous a Joan Simoní d'Andratx «per trobes del fust o doblera de València que atrobà a la Dragonera e féu aquell portar a la Ciutat en III troços que'n havien fet». (3)

Llàtzer de Loscos, lloctinent dell governador escriu el 5 de setembre de 1436 a: mossèn Jacme de Vilaragut, capità de nau en les mars de la Dragonera o Ila hon sia.

Molt noble mossèn: segons som stat certificat, vós hauriets pres la nau d'En Barthomeu Rossinyol lo qual és en aquesta Ciutat, ciutadà de notabla casa e amichs. E segons som informat vos hauriets pres la dita nau en les mars de la Dragonera vinent la dita nau en aquesta Ciutat per tant com feya molta aygua. E aximateix que partint d'aquesta Ciutat los perçoners de la dita nau havien volgut que lo dit Berthomeu e companys fes sacrament e homeatge tornar la dita nau en la dita Ciutat. E com vós haiats presa aquella la rahó per què som ignorant. Emperò confiant de vostres bones virtuts e fama vos prech tant com sé ne pusch que lo dit Berthomeu, companya e nau vullats

Torre de Talaia de Cap Liebeig de Sa Dragonera, vista des del Nord

(Foto F. Llompart i Mayans)

tractar bé a degudament en aquella manera que los de Regne de València han bé costumats a aquells del Regne de Mallorca a fi que aquella sperança e confiança que és de vós e de vostra sia mesa en obra, offerintme per vós fer tals coses e maiors. D'altra part me offir que si vós delliberarets venir en aquesta Ciutat de fer-vos totes aquelles cortesies e bones obres que a mi sien possibles per mon ofici. E pus per la present no dich sinó que si negunes coses vos seran d'aquesta Ciutat plasents ab fiança m'escriu. (4)

Niu de pirates

Al segle XIV i XV, i d'una manera especial al segle XVI la Dragonera era una lloguera de pirates. (5) El nom ac-

tual del portet de l'illa Cala Lladó, no és més que una evolució del nom amb què era conegut antigament: *Cala Lladró* o sia Cala del Lladre.

El dilluns 31 d'agost de 1383 *hora de mig jorn les dues galeres e un leny de moros los qual havien ferit a la Dragonera prengueren terra en la cortó de Portmany de la present illa d'Eivissa fent gran destrossa. El divendres 4 de setembre arribà a Eivissa una nau de Mallorca amb l'alarmant notícia que VII fustes armades són stades vistes ara novel·lament a la Dragonera.* (6)

El 10 d'octubre de 1490 es dona avis d'haver descobert dues galeres de moros que anaven amb gran vent, fent la volta de la Dragonera. (7)

Refugi de fugitius

La Dragonera ha estat adesiara amagatall de fugitius i perseguits per la justícia.

Pel gener de 1399 la procuració reial pagà 2 lliures 17 sous i 6 diners al seu procurador fiscal «*per les missions que féu anant de manament de mossèn lo lochinent a la Dragonera per haver a mà de la cort una barcha den Pere Deviu que anava a València com se dixés que en la dita barcha se'n anava l home que havia venudes perles en Mallorques les quals eren precehides de les coronas que eren stades furtades de les esgleyes de Sent Nicholau e altres esgleyes. És assaber per loguer d'un laüt armat de IIII parells, e anà ab ell lo guardià de la mar. E per premissió d'alans que'ls acompanyaren...*» (8)

Defensa de la costa

Lluc Marsà i el seu fill Pere Marsà actuaven de talaiers a la Dragonera pel febrer de 1458. Per l'octubre del mateix any el Gran i General Consell acordà el salari *per dues talaies de la Dragonera* i entregà cinquanta lliures. (9)

La guerra contra Castella

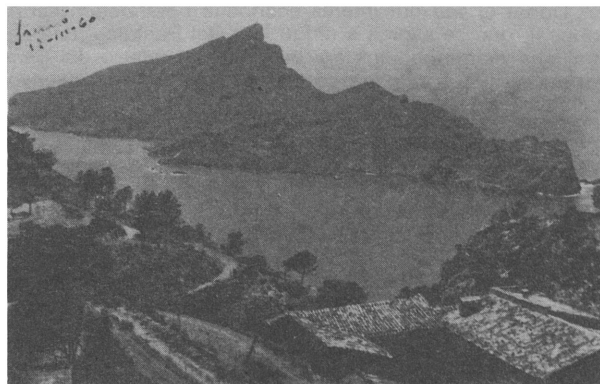
Amb motiu de la guerra contra Castella es provei el necessari per a la defensa de la costa.

El lloctinent recorda als batles de la Palomera i d'Andratx el 6 de juny de 1359 que *com sia estat ordonat que la talaya de la Dragonera fassa aytants farons com veurà veles sien naus o galees*. Dites senyals havien d'esser respostes per la talaia de la Mola, de Bernat Ferrer, *en altra manera appellada del Lamp*, i aquesta per la de Trepalempa, de Calvià. S'ordena el reconeixement i proveïment de dites talaies.

Dos dies després, el 8 de juny, es mana al batle d'Andratx: «*Com nos hajam ordonat que la talaya qui stà al cap appellat de la Dragonera sia mudada e stia en la illa de la Dragonera e assò per tal que veye de plus luny. Per tant menam-vos que de present anets a la dita talaya e aquella ordonets en lo plus alt loch e mellor en guisa que vege con de pus luny puga en la dita illa de la Dragonera. E assò fets sense triga*». (10)

2.—DE QUI ÉS EL PANTALEU?

Després de la conquesta de Mallorca pels catalans el 1229, i en virtut del seu repartiment (1232) en vuit porcions,

Sa Dragonera vista des de la Trapa. 1960.

(Foto Truyol)

l'illa del Pantaleu (11) pertocà al bisbe barceloní Berenguer de Palou. Formava part del que s'anomenà porció o baronia dels bisbes de Barcelona a Mallorca per ser un territori, senyoriu o dominicatura que no pertany al rei i sotmès al domini d'un senyor feudal, fos o no investit de la dignitat de baró.

Els bisbes de Barcelona senyors de l'illa del Pantaleu foren Berenguer de Palou (1232), Arnau de Gurb (1241), fra Bernat Pelegrí (1288), i Ponç de Gualba (1303).

Pel contracte de pariatge signat a Perpinyà el 1323 entre el rei Sanç i Ponç de Gualba els territoris de la baronia quedaven subjectes a un nou tipus d'administració i domini, de parts iguals o pariatge entre el rei i el bisbe i els seus successors, amb dues significatives excepcions:

- 1) La Dragonera quedava exempta del règim de pariatge i continuava en propietat del bisbe com sempre havia estat, i així es mantingué fins a 1811 sense interrupcions ni modificacions. (12)
- 2) La vall de la Palomera amb el seu port (avui Sant Telm) des de la Punta Galinda a Cala En Basset passaven a ser propietat exclusivament reial, renunciant el bisbe a qualsevol dret sobre dits béns. L'oratori, hospital i talaia de Sant Telm i els illots que hi ha enfront s'anomenen expressament en el contracte. (13)

(1) Arxiu del Regne de Mallorca. LC 119 f. 113. Altre guiatge idèntic a 113 v.

(2) ARM LC 90 f. 303 v.

(3) ARM RP 3507 f. 48 v.

(4) ARM LC f. 202.

(5) Ramon Rosselló i Jaume Bover. *La Dragonera. Notes històriques*. Mallorca 1980, p. 24-26; Rosselló-Bover. *Història d'Andratx. Segle XVI*. Inèdit.

(6) E. Fajarnés Tur. *Una irrupció de moros en Portmany en 1383*. «Ibiza» 12 (1945) 189 i 194.

(7) Arxiu Diocesà de Mallorca. S. Ms. C8 N.º 1127.

(8) ARM Dades RP 3490 f. 78 v. Els cans alans o cans d'ajuda eren cans d'atura de raça espanyola de gran corpuència i força. (DCVB)

(9) Rosselló-Bover. *La Dragonera* p. 19; ARM AGC 7 f. 77 v.

(10) Miguel Bonet. *Documentos sobre la defensa de Mallorca contra la armada del rey D. Pedro de Castilla*. In: *Almanaque para las Islas Baleares correspondiente al año 1885*. Palma 1884, p. 32-34.

(11) A l'edat mitja el Pantaleu també és anomenat illa de la Palomera.

(12) Vg. Rosselló Bover. *La Dragonera* p. 13.

(13) Vg. Ramon Rosselló i Jaume Bover. *Història d'Andratx. Segles XIII i XIV*. Ciutat de Mallorca 1978, p. 213.

Donat el seu nul interès econòmic i estratègic mai es concedí, que se sàpiga a ningú l'illa del Pantaleu, que per tant s'ha mantingut fins ara de propietat reial o del Reial Patrimoni. ⁽¹⁴⁾ L'actual propietari és avui, doncs, el senyor Rei Don Joan Carles I.

Si anam errats en la nostra afirmació, ens hauran de dir-ho els juristes.

Amb conseqüència seria profitós que els organismes privats, tothora dinàmics i actius, i els públics, més contemporaritzadors i burocràtics, enfront de qualsevol intent d'apropiació tant privada com pública, sol·licitassin al seu propietari la defensa efectiva i integral de l'illa.

3.—ELS MALGRATS I NA MOLTONA

Antoni Sala, vidrier de Ciutat, entregà l'any 1463 a la Procuració Reial 5 sous, «*per licència que li doni que puscha tallar erba per fer soza per a vidra en la illa davant la illa de Sancta Ponça*» o sia en els Malgrats. Havia de pagar anualment dit cens. Després li fou confirmat per 10 anys perquè dins l'any passat ningú li havia fet contradicció ni tampoc «*ha comparegut algú qui's mostrà haver dret de senyoriu en la dita illa*». ⁽¹⁵⁾

L'«*erba per fer soza per a vidra*» és la, avui rara, *Salsola soda*, en anglès *prickly glasswort* (herba del vidre), de la família de les Quenopodiàcies. «*Est l'herbe au verre que le Moyen Age exportait vers les garrigues... où l'on fabriquaît les bouteilles*». ⁽¹⁶⁾

Actualment dita herba es troba a pocs llocs, entre ells, al Port d'Andratx. A les costes antrixoles i de Ciutat i als camps arenosos es troba la *Salsola Kali*, en català *barrella*.

Una altra notícia sobre vidriers, la trobam quan la Procuració Reial rep l'any 1406 set sous sis diners de Nicolau Coloma, vidrier de Mallorca, per establiment que li feu de l'illa anomenada del Moltó àlies d'En Pujol prop de la Riera de Campos davant els estanys de la Barrala, a partir de la festa de Cinquagesma de 1407. Pagarà cens anual de 8 sous. ⁽¹⁷⁾

Actualment es coneix com a illa Na Moltona la situada davant Sa Vall, a les costes de Ses Salines. ⁽¹⁸⁾

RAMON ROSSELLÓ
JAUME BOVER

Torre de Talaia de Cap Llebeig de Sa Dragonera, vista des del Sud.

(Foto F. Llopart i Mayans)

⁽¹⁴⁾ No hem localitzat el Pantaleu a cap capbreu dels segles XIII al XVI i creim que no ha figurat mai inscrit al Registre de la Propietat com a possessió particular, municipal o d'organismes provincials.

⁽¹⁵⁾ ARM RP 3873 f. 50; Rosselló-Bover *Dragonera* p. 33-34.

⁽¹⁶⁾ Harant et jarry. *Guide du naturaliste dans le Midi de la France*. Neuchatel 1967; Francesc Bonafé i Barceló. *Flora de Mallorca*. Palma 1978, v. II, p. 111; Ramon Folch i Guillèn. *La vegetació dels Països Catalans*. Barcelona 1981, p. 227.

⁽¹⁷⁾ ARM RP 3827 f. 52.

⁽¹⁸⁾ Vg. Cosme Aguilé Adrover. *La toponímia marina de Felanitx, Santanyi i Ses Salines (Mallorca)*. «*Randa*» 10 (1980) 25-49.

El Drach

BIJUTERIA DE NOVETAT

OBJECTES TÍPICS DE MALLORCA

Sant Domingo, 11 **CIUTAT**

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

Joan Mayol Serra

La vida animal a Sa Dragonera

A N'Oriol B., fill meu, i tots els de la seva edat: que en esser grans pugueu comprovar tot això.

LA INSULARITAT

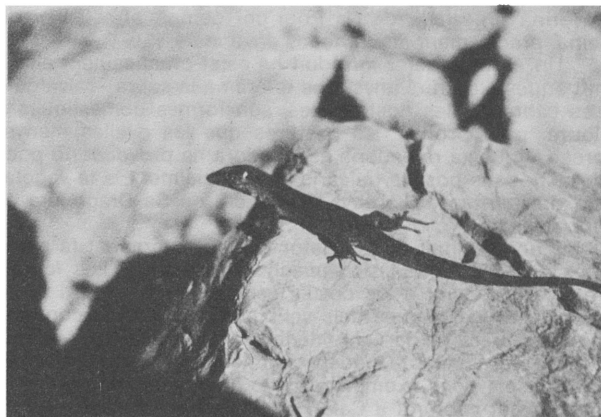
Cal ençatar aquests comentaris sobre la fauna de l'illot més controvertit de les Balears insistint precisament en aquesta peculiaritat geogràfica: la insularitat. Tothom sap que Sa Dragonera és una illa, però per ventura serà bo aclarir que això té una influència determinant sobre els animals que s'hi troben. (1)

Els biogeògrafs donam una gran importància a les faunes insulars, caracteritzades per una certa pobresa en espècies, la presència d'organismes peculiars i exclusius — els endemismes— i canvis en l'ecologia d'algunes de les formes presents. Té interès distingir entre les illes «oceàniques» (aquelles originades amb independència dels continents veïns, generalment per fenòmens volcànics) i les «continentals», que no són altra cosa que esqueixos de les terres pròximes. Les illes oceàniques tenen un poblament biològic on les característiques illenques senyalades són molt marcades: sols existeixen els animals que han pogut arribar-hi, hi evolucionen pel seu compte i la manca d'espècies els permet d'adaptar-se a maneres de viure que poden ser diferents de les utilitzades a contrades de major diversitat. A les illes continentals existeix una fauna residual, que hi era present en el moment de la separació, a més dels colonitzadors que s'hi arriben a presentar. Tenint present l'escala de temps real d'aquests fenòmens, la qual és molt gran, les faunes no han de considerar-se immutables o fixes, sinó mutants per dues forces contraposades: l'extinció d'algunes de les criatures presents i l'arribada de noves espècies. La intensitat d'aquests vectors és proporcional a la distància a terra; són més petits a les illes oceàniques que a les continentals.

DISTINTES ESPÈCIES ANIMALS

Sa Dragonera és del darrer grup. Sense ser certs els seus amors amb el Cap Blanc com pretén la glosa (2), sí que hi ha hagut besades o topades amb els penyals de La Trapa. El darrer contacte degué ser fa vint-i-cinc mil anys, amb la glaciació Würm, quan la quantitat d'aigua congelada als pols i als glaciers que cobrien gran part del planeta va fer davallar el nivell de la Mediterrània devers cent metres (3). En aquell moment del Quaternari —si no abans— degueren arribar al que és avui Sa Dragonera les famoses sargantanes, que s'hi han diferenciat, evolucionant de manera distinta a les d'altres illots balears. Amb elles arribà un altre vertebrat, avui totalment extingit: el *Myotragus*, gènere endèmic de rupicàpid que va viure en el Quaternari a Mallorca i Menorca. Restes òssics d'aquest interessant animal han estat trobats a l'illot pel geòleg Andreu Muntaner. Aquests són exemples excel·lents de fauna residual de Sa Dragonera, d'acord amb l'esquema proposat més amunt.

Una criatura extraordinària, que pertany a aquest grup faunístic i està triplement aïllada és la *Typhlocirolana moraguessi*, un crustaci orb i minúscul que es troba a l'aigua de Sa Cova de Sa Font des Moro. L'animal viu dins d'un llac d'un avenc d'una illa: aquestes són les tres barreres a

Una sargantana

què m'he referit suara. L'espècie fou descoberta a principis de segle a les coves del Drac de Manacor pel zoòleg Racovitza, que va fer néixer, així, una nova disciplina: la bioespeleologia. Fins fa pocs anys, es considerà que aquest animaló era exclusiu de la contrada manacorina, però les prospeccions dels engrescats espeleòlegs germans Ginés, ens l'han feta conèixer de les llacunes de gairebé tota Mallorca, i de Sa Dragonera.

Ara que hem parlat d'un invertebrat, hem de lamentar que el freu de Sa Dragonera ha estat fins ara ben eficaç per als zoòlegs que investiguen aquests grups; vull dir que la immensa majoria dels animals invertebrats de l'illot ni tan sols s'han catalogat. Una excepció són els mol·luscs, estudiats pel malacòleg Lluís Gasull, qui, per cert, hi ha trobat peculiaritats: dues espècies de caragols terrestres endèmics de les Balears presenten a Sa Dragonera una diferenciació incipient. La *Xeroplexa frater* és més gran que les de Mallorca, i té a la closca relleus més marcats; *Iberellus companyoni* s'hi presenta, molt allunyat de les colònies mallorquines, i amb trets característics també.

Hem esmentat ja el vertebrat més característic de Sa Dragonera: les sargantanes. Amb una mica més de precisió les citarem com *Lacerta lilfordi gigliori*. *Lacerta lilfordi* és l'espècie que agrupa a gairebé totes les sargantanes de l'àrea geogràfica de les Gimnèsies (4), relictos avui a les microides. La seva eliminació de Mallorca i Menorca s'explica per la introducció a ambdues illes d'animals depredadors (especialment serps), en front dels quals les sargantanes no estaven preparades, per un procés evolutiu on havien mancat. A Sa Dragonera no hi han arribat mai, els depredadors, i l'abundància dels petits reptils és proverbial; és ben probable que el nom de l'illot es derivi d'aquest fet i no del seu perfil. Les sargantanes no són l'únic reptil present allà: hi ha també dragons, en concret *Tarentola mauretanica*. Aquesta espècie es considerada una novetat (relativa, és clar) a la fauna balear. Es molt probable que hi arribàs per

causes humanes. Habita sovint a porxos o cases, i amb facilitat s'introdueix dins d'enclotxes o enforinyais. Alguna degué viatjar dins els fardells d'embarcacions que vénen a Mallorca; per passar als illots el procés degué ser el mateix: sols és una qüestió de temps.

Altres vertebrats introduïts a l'illot són les rates (ja es sap que aquestes bestioles xalen d'anar embarcades), que hi han assolit densitats preocupants: hom les ha atacades amb campanyes d'enverinament, cosa que ha motivat la mort de gavines —que poden haver menjat rates mortes, etc.— Tanmateix, no tenim dades per a jutjar la gravetat d'aquesta mortalitat involuntària, i en principi, la desrattització és positiva per refer un equilibri biològic destorbat pels rosegadors. Els conills foren introduïts en temps molt reculats, per motius cinegètics. Es ben possible que a Sa Dragonera hi hagi eriçons. Si més no tenen un paper a l'aureola legendària de l'illot: compta En Baltasar Porcel com En Bonavant Jovera, andritxol en atur i de poques manies, enverinà un talaier de Na Popi per obtenir el seu lloc de feina, precisament amb eriçons enverinats. (5)

Un altre mamífer introduït ha estat pràcticament eliminat aquests darrers anys. Ens referim a la cabra «salvatge». Les cabres, a les nostres illes, són formes domèstiques a lloure, per aprofitar les pastures que les ovelles menyspreen. Aquesta ramaderia esquiladora ha provocat no pocs desastres als boscos balearics i, especialment, a la vegetació de muntanya. La seva eliminació de Sa Dragonera és ben positiva.

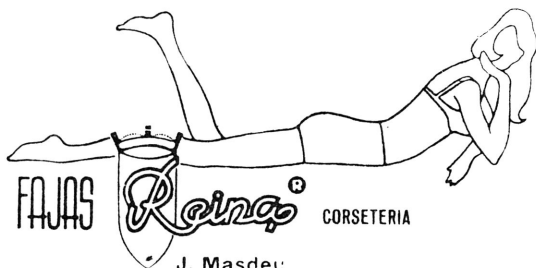
L'únic animal de pèl autòcton fou exterminat fa molts més anys: el Vell-Mari, **Monachus monachus**. Les foques reposaven sovint a les costes esquerpes de l'illot, i s'han recollit de les boques dels vells pescadors de la contrada notícies precises de l'abundància relativa dels vells-marins a aquestes aigües. Queden testimonis toponímics, i fins i tot un dels pocs exemplars mallorquins fotografiats (mort) havia estat capturat a Cala Fornells d'Andratx, no lluny de l'illot.

ELS AUCELLS

Per acabar, parlem dels aucells. La fauna ornitològica de sa Dragonera és la més important. Als espadats fantàstics Ponent es troben colònies molt importants d'aus marines i de rapinyaires. Els corbs-marins, **Phalacrocorax aris-totelis desmartii** aprofiten enclotxes, replans i balmes per fer els nius amb branques repelades i suavitzadíssimes per les ones. Crien molt prest, alguns des del Gener, i els seus caus s'identifiquen de lluny, ja que els emblanquinen totalment amb llurs dejeccions. El nom menorquí de cagaire és molt encertat, encara que no massa elegant.

Les gavines, **Larus argentatus** abunden moltíssim, tant que no els basten els replans per a criar (molt més discretament, per cert, que l'espècie anterior), sinó que ocupen també les parts altes i més solitàries de l'illa. Per tot arreu hom troba senyals de la seva presència. Una de ben característica i una mica sorprenent són els caramullets de pinyols d'oliva: les gavines se n'atipen a l'hivern. També hi ha a Sa Dragonera uns parents dels albatres oceànics: són els virots, **Procellaria diomedea**. Tenim proves olfactivas que algunes colles crien a la part de tramuntana; en efecte, els virots crien dins de forats estrets i profunds, on no sempre pot arribar l'ornitòleg, però fan una pudor forta i característica, que hem detectat a certes covetes. A més, volen sovint per aquelles aigües, el mateix que les baldrigues, **Puffinus puffinus mauritanicus**, de la mateixa família, que segurament també hi crien. Les nonetes, **Hydrobates pelagicus**, unes aus marines diminutes, negres i de costums nocturns, crien també segons observacions que ens ha transmès F. Socies, entre les pedres dels marges de la carretera, a la banda de Llebeig.

L'aucell de més anomenada dels que habiten els espadats de l'illot és un falcó, el falcó marí, falcó negre o falcó de la reina, **Falco eleonora**. La seva presència a Sa Dragonera fou detectada fa més d'un segle per un jove oficial de l'exèrcit alemany que arribà a tenir una certa fama d'ornitò-

Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de Mallorca

al servei
de la dona
jove i elegant

dona
corseteria

J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL
guants

bosses

peces de vestit

i marroquineria en general

Gran Via de Colón - Telèfon 50 19 00

I N C A

Falcó mari
(Foto J. R. Jurado)

leg: Homeyer. Era la primera vegada que l'espècie es citava a les Illes Balears. No sorprèn gaire: feia pocs anys que l'animal es coneixia, ja que és exclusivament mediterrani, i precisament a Sa Dragonera viu la més gran colònia espanyola d'aquest original falcó: n'hi trobarem trenta-cinc parelles fa cinc anys, i no sembla que hagi minvat gens. Les extravagàncies d'aquesta curiosa espècie són diverses: és colonial (tota la resta de falcons són gelosament territorials), cria a la tardor (ignorant la regla de cria primaveral) i és polimòrfic: alguns són totalment negres (un de cada quatre regularment) mentre els altres són foscs per damunt, amb el pit pàl·lid, més o menys tacat de negre, i el ventre roig.

La presència del falcó pelegrí, **Falco peregrinus**, està documentada des de més lluny: el seu valor com a au de caça a l'edat mitja ens ha fet arribar noves dels «agres» de falcons de Sa Dragonera. Avui els falcons continuen com a senyors de l'illa.

N'Homeyer parlà de més animals. Un d'ells era l'Àguila marina, **Haliaeetus albicilla**, de les que afirmà haver-ne observat dos exemplars joves. Aquesta gran rapinyaire avui està esvaïda a tota la Mediterrània, però fins a mitjans de segle n'nidificà a Còrsega i Sardenya. Cap altre zoòleg no en dóna notícies a les nostres illes. Anys més tard, segons compta Mn. Ensenyat a la «Història de la Baronia...» famílies reials europees capturaven polls d'àguiles reials als penyals de Sa Dragonera. L'arxiduc navegava aleshores per aquestes costes. Es sorprenent que ell no ens hagi deixat cap nova d'aquests caçadors, noves que per ventura podrien aclarir quin era el gran rapinyaire que criava als espadats imponents de l'illot. En tot cas, l'espècie s'ha perdut totalment a les Balears.

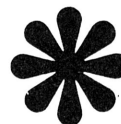
Una altra espècie d'àguila, la peixetera, **Pandion haliaetus** és correctament citada pels autors antics. Avui no en sabem res de la seva reproducció local, però hem pogut observar en alguna ocasió a Sa Dragonera, i no seria gens estrany arribar a descobrir el niu de l'àguila del crit sublim d'En Costa. A més d'aquests rapinyaires es presenten a Sa Dragonera els Esparvers, **Hieraetus pennatus**, que crien als cingles andritxols, i els xoriguers, **Falco tinnunculus**, que probablement es reproduïxen a l'illa mateixa.

El descobriment del falcó marí no és l'únic fet que lliga Sa Dragonera a la història científica de les nostres illes. A les garrigues dels costers de llevant viu una espècie de busqueret, la **Sylvia sarda balearica**, especialment amagadís i ballaruguer. Es tracta d'una espècie mediterrània occidental, exclusiva de les illes Tirrèniques i Balears. Un altre ornitòleg alemany, Adolf von Jordsans, capturà uns exemplars a Sa Dragonera que, curiosament estudiats, li permeten determinar algunes diferències amb exemplars de les grans illes orientals. Aquestes diferències són constants en tots els exemplars balearics, i motiven la distinció subespecífica d'aquesta població.

Caldria continuar el nostre catàleg: no manca material: els esbarts magnífics de coloms salvatges, **Columba livia**; els cants melodiosos de les pàsseres, **Monticola solitarius**; les filigranes aèries dels cabots, **Hirundo rupestris**, el so característic dels corbs, **Corvus corax**, i llurs bregues amb falcons o gavines; les introduccions humanes de teuladers, **Passer domesticus**, o perdius, **Alectoris rufa**; la valuosa presència de la Gavina rona, **Larus audouinii**, etc...

Una espècie més de vertebrat de l'illa, i és la que hi ha deixat més fressa: l'home. Ja n'hem parlat, comentant introduccions o extincions faunístiques. El paisatge de l'illa té altres històries: conradissos, camins i cases, que amenacen proliferar segons una sèrie de plans de què no ens ocuparem. És molt lamentable, però l'ocupació humana massiva de l'illa és incompatible amb la pervivència de la seva natura, harmoniosa i rica. Urbanitzar Sa Dragonera equival a eliminar gran part de la seva fauna, la més valuosa, de manera irreversible. L'alternativa està plantejada. Esperem que hi hagi seny en l'elecció.

JOAN MAYOL SERRA

NOTES

(1) L'autor pensa que això —la insularitat— té també a veure amb la controvèrsia: la reacció per la possible destrucció del territori no ha estat, malauradament, tan vigorosa en altres indrets tan interessants com aquest del nostre país. Les illes tenen vertadera personalitat i «captiven». Pensau que els mariners de vegades les batién com a persones (Na Pobra, Na Plana, etc...)

(2) Jo estava pescant un cranc/ a un illot de Cabrera/ i veia Sa Dragonera/ aferrada amb so cap Blanc.

Cançoner Popular del P. Ginard, tom. II, p. 3.

(3) El freu de Sa Dragonera supera en poc els trenta mts. de fondària màxima.

(4) **Lacerta pityusensis** existeix a Ciutat de Mallorca (la mateixa forma de l'Illa d'Eivissa) i a les Illetes (una forma especial, per ventura d'introducció molt antiga). A Menorca hi ha una sargantana italiana, **L. siccula** i cites d'una altra nordafricana, **L. perspicillata**, ambdues introduïdes.

(5) La versió inspiradora de la Narració es troba a la «Història de la Baronia...» de Mn. Ensenyat, on la substància portadora de la metzina era aiguardent.

Flora de Sa Dragonera

per Guillem Alomar

Una sèrie de circumstàncies (físiques, geològiques, climàtiques, paisatgístiques, etc.) fan que Sa Dragonera sigui una illa de gran interès i bellesa.

Sa Dragonera és la darrera baula de la Serra de Tramuntana cap a Llebeig; hi trobarem una sèrie d'endemises tant zoològics com botànics d'un gran interès científic. Tal volta una de les joies zoològiques més importants sigui la sargantana (*Lacerta lilfordi* ssp. *giglioli*), que segurament donà nom a l'illa. Una de les poques espècies quaternàries que han sobreviscut fins avui, des de l'arribada de l'home a les Balears fa uns quatre o cinc mil anys.

El clima és semiàrid, amb una pluviositat inferior als 400 mm. Repartits durant la primavera i la tardor. La temperatura mitjana anual és de 17°-18°.

Sa Dragonera es troba a l'extrem sud-occidental de Mallorca. Geològicament no és més que la continuació dels plegaments miocènics de la Serra de Tramuntana.

Sa Dragonera té cinc Km. de llarg per 800 mts. d'ample. Els impressionants espadats de Tramuntana culminen amb Na Popis (360 mts.). Penyassegats que cauen en picat dins la Mediterrània. El segon puig en importància és el dels Aucells (311 mts.). A un extrem de l'illa tenim el cap de Tramuntana (85 mts.) que mira cap a Mallorca. A l'altre, el de Llebeig (113 mts.) coronats per faroles, que substitueixen la més antiga de Na Popis.

El sòl de l'illa és magre. Hi ha terres roges procedents de la descomposició de les calisses. Aquest sòl està molt més ben conservat que el de la germana major (Mallorca). Aquesta relativa conservació és deguda a la falta de pastoreig abusiu, foc i obtenció de carbó; factors que han degradat les Serres de Mallorca.

La pluviositat i el clima semiàrid de Sa Dragonera determina en darrer moment la seva fauna i flora. El nombre d'espècies tant botànics, com zoològics està en relació directa amb la superfície i el medi ambient. A Sa Dragonera hi ha citades 165 espècies botàniques, repartides entre les diferents associacions de l'aliança «Oleo-Ceratonion», «Hypericion balearicium» i els conreus d'influència humana.

El clima seria una garriga d'ullastre-garballó, que cobriria la major part de l'illa. Vegetació potencial que tan sols es conserva relativament bé dins les torrenteres centre-occidentals de l'illa. Aquesta garriga d'ullastre-garballó ha estat degradada a la de xiprell-romani, «Rosmarino-Ericion»; caracteritzada pel romani (*Rosmarinus officinalis*), el xiprell (*Erica multiflora*), botja de cuques (*Anthyllis cytisoides*), etc.

En els penyals, hi trobarem l'associació endèmica «*Hippocrepidetum balearicum*» amb:

Violeta de penyal (*Hippocrepis balearica*)
Ginesta (*Genista cinerea* ssp. *leptoclada*)
Scabiosa cretica

A la zona de Tramuntana, molt exposada als temporals i forts vents marins hi trobarem una vegetació ben adaptada. L'associació endèmica «*Launaetum cervicornis*» amb:

Socaroll (*Launaca cervicornis*)
Flor de tot l'any (*Helicrysum stoechas*)

A la costa rocosa hi trobarem l'associació «*Limnietum caprariense*» amb:

Saladina (*Limonium caprariense* ssp. *caprariensis*)

Fonoll marí (*Chritimum maritimum*)

A les colònies de cria de gavines (*Larus argentatus* i *Larus audouinii*) hi trobarem nitròfiles: ortiga (*Urtica dubia*) i la morella (*Parietaria diffusa*).

Segons les cròniques de l'illa Dragonera en temps històrics, el garballó era abundant, i està acantonat als penyals de Tramuntana a l'actualitat. El fet del seu empenyament és deu a la forta pressió humana que sofrí a l'edat medieval.

El pi (*Pinus halepensis*) tal volta antigament ocupava zones més extenses d'on es treia llenya, com també de la mata (*Pistacia lentiscus*). A l'actualitat ocupa diferents zones de l'illa. Està en expansió degut a l'extinció de la cabra (*Capra hircus*) que l'home introduí fa molts d'anys.

En el cap cim, a la vessant nord del Far Vell (Na Popis); degut al microclima trobarem una sèrie d'espècies molt interessants i localitzades. Totes endèmiques o tirrèniques:

Pa porcí (*Cyclamen balearicum*)

Sibthorpia africana

Peu de milà (*Thymelea velutina angustifolia*)

Espècies de l'aliança «*Hypericion balearicum*» juntament amb:

Helicrysum angustifolium microphyllum (tirrènica)

Estepa joana (*Hypericum balearicum*) (endèmica)

Aritja (*Smilax aspera balearica*) (endèmica)

Rotgeta (*Rubia angustifolia*) (endèmica)

Tem bord (*Micromeria filiformis*) (tirrènica)

Carex rorulenta (endèmica)

ORÍGEN DE LES ESPÈCIES

Com més endavant hem assenyalat la Flora de Sa Dragonera està relativament ben conservada. Exponent de la vegetació típica de la Mediterrània occidental, amb influències marines.

La influència humana damunt la Flora de Sa Dragonera ha estat específica. La indústria del garballó en temps preterits i més recentment la tala de pins. Juntament amb el

pasturatge abusiu de cabres han configurat la vegetació que avui coneixem.

Molt poques són les espècies introduïdes per l'home (figuera, figuera de moro, garrover, olivera, pita, tamarell?, alzina, etc.) espècies d'un interès comercial. Les terres roges han estat ocupades fins fa poc, per conreus, on es feia blat i recollia oliva. Actualment ocupades per plantes ruderals.

L'origen de la Flora és en la major part mediterrània (50%), amb una forta representació continental. Els endemismes baleàrics, ben representats, són una continuació de la Serra de Tramuntana. No hi manquen les tirrèniques com: Rapa blava (*Arum pictum*) tem bord (*Micromeria filiformis*, *Helicrysum angustifolium microfillum*, etc.) d'un interès biogeogràfic. O les d'origen oriental com: Olivella (*Cneorum troccon*). No hi manquen les espècies localitzades com (Alicatins (*Rhamus lycioides*) *Cheilantes catanensis*, *Helicrysum angustifolium microfillum*, peu de milà (*Thymelea velutina angustifolia*), etc.

La temperatura i les pluges seran qui determinaran en tot moment la vegetació a Sa Dragonera durant els mesos de primavera, en allargar-se el dia, és quan explosiona en mil i un colors la vegetació de les nostres garrigues, i per tant a Sa Dragonera. La forta sequedat de l'estiu posa a prova la supervivència de moltes espècies. Poques seran les espècies que floriran en aquesta estació. Moltes moriran i d'altres aletargades esperaran les pluges de tardor. Com és pot suposar moltes de les espècies són xerofites, plantes llenyoses adaptades a la forta sequedat de l'estiu.

ENDEMISMES

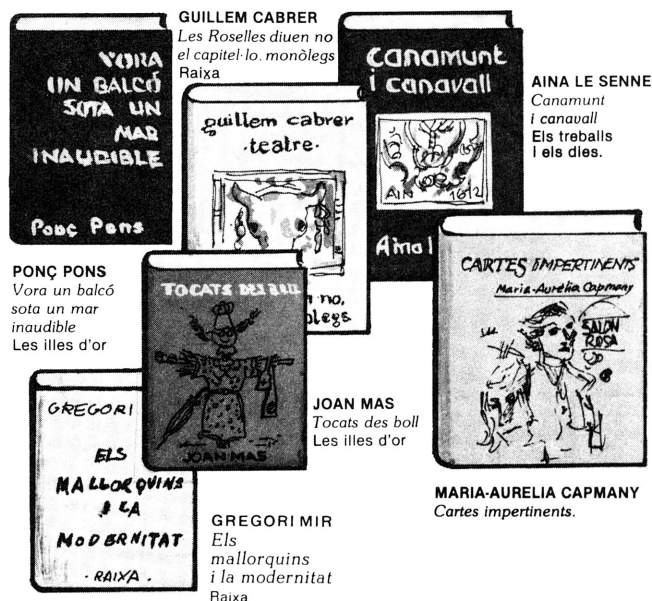
Crepis triasii
Helicrysum lamarckii (flor de tot l'any)
Launaea cervicornis (socarell)
Silene sericea v. *balearica*
Genista cinerea ssp. *leptoclada* (ginesta)
Hippocrepis balearica (Violeta de penyal)
Hypericum balearicum (estepa joana)
Teucrium polium ssp. *pii-fonti* (farigola)
Limonium caprariensis ssp. *caprariensis* (saladina)
Rubia angustifolia (rogeta)
Smilax aspera v. *balearica* (aritja)
Sibthorpia africana
Thymelea velutina ssp. *angustifolia* (peu de milà)
Carex rorulenta
Crocus minimus ssp. *cambessedesii* (safrà bord)

TIRRENIQUES

Bellium bellidioides (primavera)
Helicrysum angustifolium ssp. *microfillum*
Scabiosa cretica
Micromeria filiformis (tem bord)
Arum pictum (rapa blava)

editorial MOLL

PRESENTA LES SEVES NOVETATS:

...I LES SEVES REEDICIONS:

MIQUEL S. OLIVER
La ciutat de Mallorca
Les illes d'or

MARIA ANTONIA SALVA
Espigues en Flor

FRANCESC DE B. MOLL
Un home de combat
(Mossèn Alcover)

LLORENÇ CAPELLA
El pallaso espanyat
Les illes d'or

editorial
MOLL

Torre de l'Amor, 4 - Palma

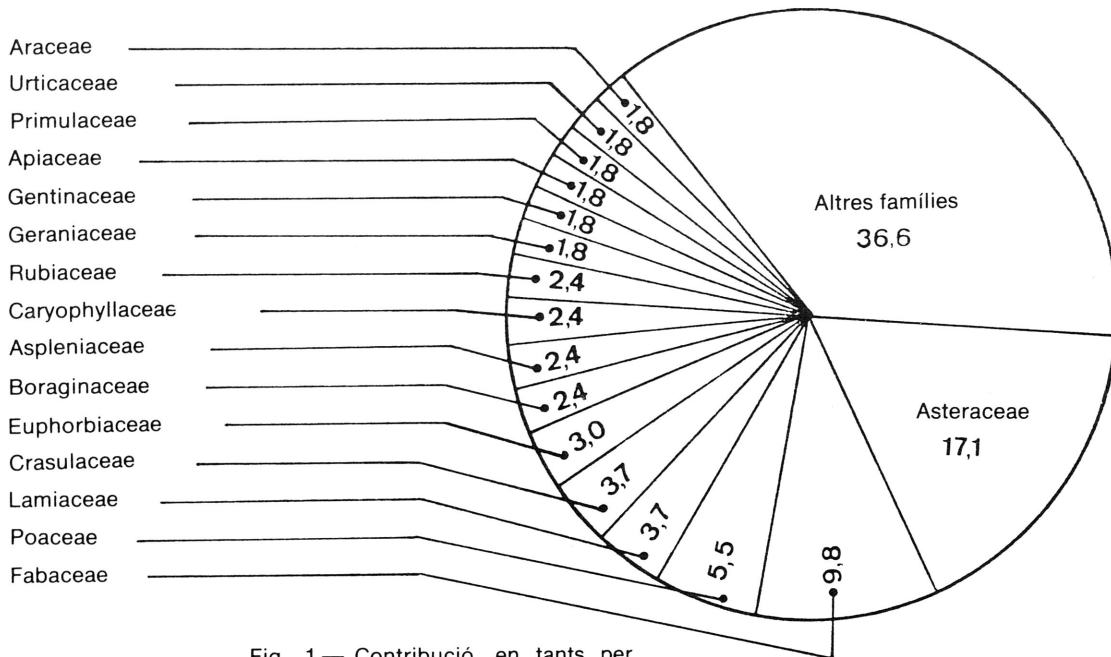

Fig. 1.— Contribució, en tants per cent, de les diferents famílies a la flora de l'Illa Dragonera.

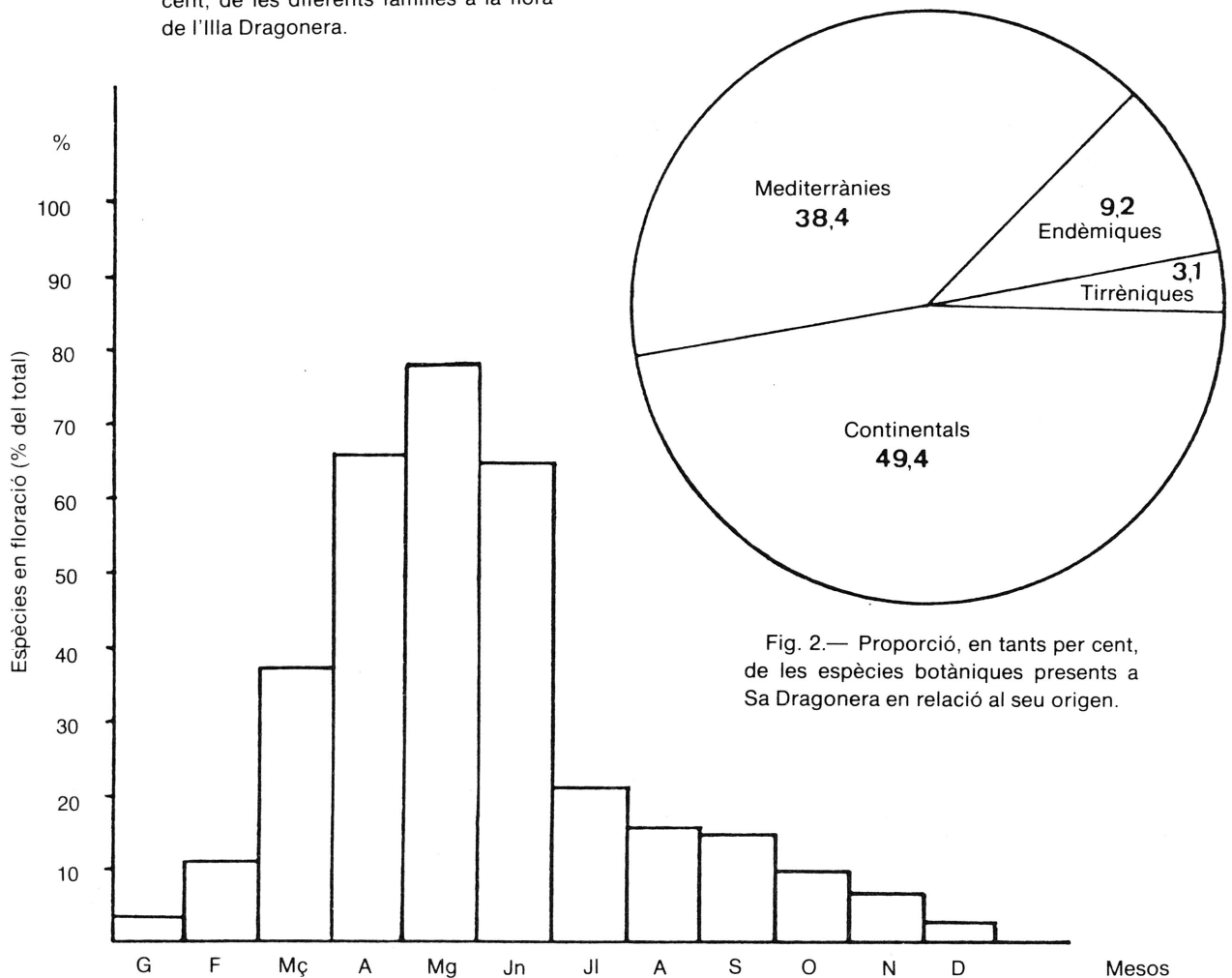
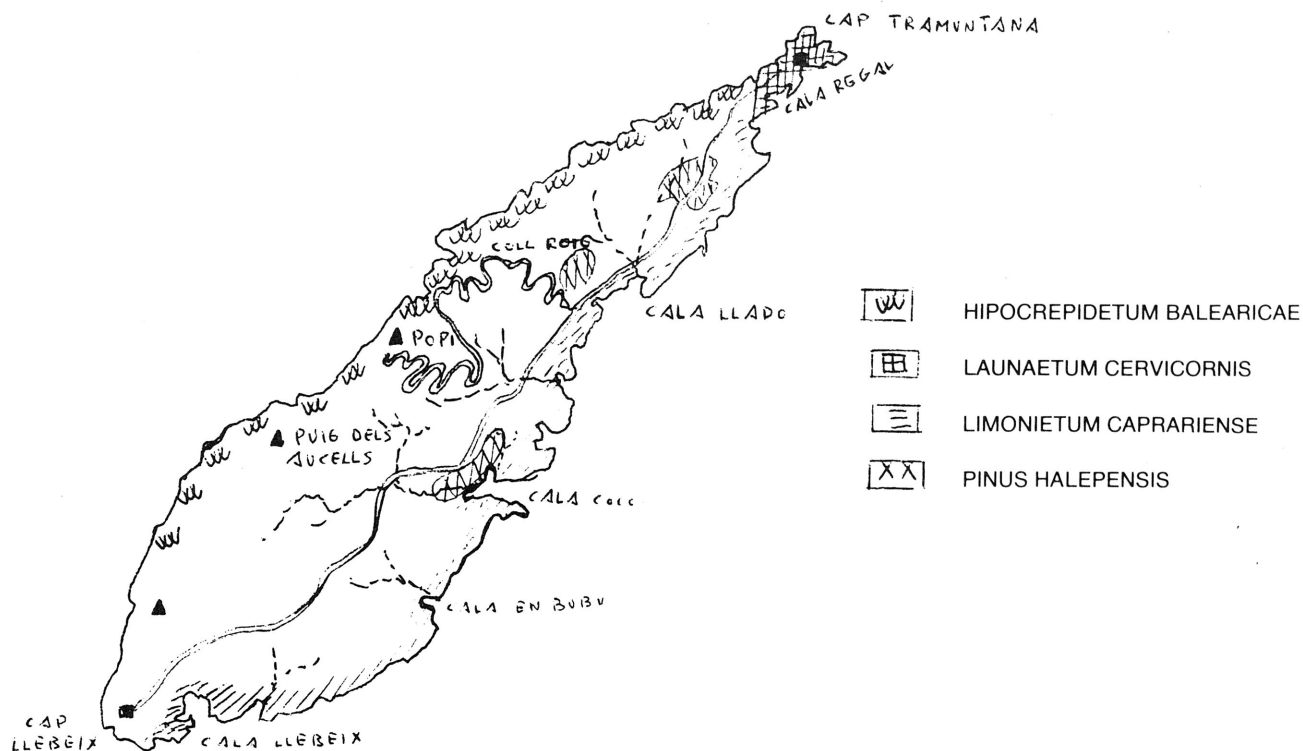

Fig. 2.— Proporció, en tants per cent, de les espècies botàniques presents a Sa Dragonera en relació al seu origen.

Fig. 3.— Histograma de floració a Sa Dragonera.

Les 165 espècies estan repartides entre 62 famílies. La llista és provisional. La recollida de dades durant aquests quatre anys ha estat sempre per l'estiu i la tardor. Esperant que en noves sortides puguem completar la Flora de Sa Dragonera.

GUILLEM ALOMAR

BIBLIOGRAFIA

- F. Bonafè. **Flora de Mallorca**. 1977
 J. Duvingneaud. **Catalogue provisoire de la flore des Balears**. 1979
 A. Bonner. **Plantes de les Balears**. 1976
 G. Alomar. **Distribució del garballó a Mallorca**. 1980
 G. Colom. **Biogeografia de les Balears**. 1957
 Bolòs et Molinier. **Recherches phytosociologiques dans l'île de Majorque**. 1958

LLUC

Bolleti
de
subscripció

NOM

DIRECCIÓ

POBLACIÓ

es fa subscriptor de la revista **LLUC** per l'any 1981. Pagarà l'import (480 ptes.)

..... enviant gir postal o taló bancari barrat

..... contra reembossament (o al cobrador domiciliari si viu a Ciutat de Mallorca)

..... per un rebut domiciliat a Banc o Caixa

Marcau amb una X la forma de pagament que us interessi.

Retallau i enviau aquest bolletí de subscripció a **LLUC, apartat de correus 619, Palma de Mallorca**, i rebreu puntualment al vostre domicili la nostra publicació bimestral.

Entorn marí de Sa Dragonera

ENTORN MARI DE SA DRAGONERA

Quan es parla, o s'escriu, sobre el projecte d'urbanització de Sa Dragonera i els seus efectes sobre els ecosistemes i el paisatge de l'illa, se sol fer des d'un punt de vista totalment «terrestre», oblidant sovint els importants efectes que sobre l'ambient marí tendria el dur a la pràctica els plans que hi ha prevists sobre la petita illa i el litoral mallorquí veïnat.

LA DEGRADACIÓ DE LA COSTA SUD DE MALLORCA

Tota la zona sud de Mallorca ha sofert, al llarg dels darrers vint anys una forta agressió deguda, fonamentalment, al creixement incontrolat del sector turístic, que ha duit amb ell la proliferació d'instal·lacions hoteleres, urbanitzacions i ports esportius, i com a conseqüència directa, la contaminació de la mar per aigües residuals, la popularització de l'activitat motonàutica i l'increment exponencial de la freqüentació humana, que arriba a qualsevol racó del litoral de tota aquesta àrea. La sobrepesca, realitzada àdhuc amb arts prohibits per una part irresponsable del sector pesquer i per pescadors furtius sense escrúpols, ha contribuït a la degradació del medi.

Com a conseqüència, s'han produït tota una sèrie d'alteracions en els processos generals dels recursos marins. Moltes zones de la costa han deixat d'esser aptes per rebre les cries dels peixos que han de passar una part o la totalitat de la seva vida a aigües costeres. Molts d'aquests peixos tenen un important valor comercial, i de la seva extracció racional depèn la supervivència del sector pesquer artesanal i el subministrament, al mercat mallorquí, de peix fresc i a un preu no prohibitiu.

La interrupció, pels motius abans esmentats, del cicle biològic de moltes espècies comercials, ha determinat l'abandó definitiu, per part de la flota d'arts menors, de zones de pesca abans riques i disputades.

Exemples d'aquest procés són els casos de les pesqueres de Cala Fornells, les illes Malgrats o les Penyes Rotges. Tots aquests llocs són amenaçadorament pròxims a Sa Dragonera.

UNA EXCEPCIÓ, LA MAR DE SA DRAGONERA

Sa Dragonera i els seus voltants s'han conservat, a pesar de tot, i fins avui, en un estat bastant satisfactori. Al freu entre l'illa i Mallorca hi treballan de deu a trenta embarcacions d'arts menors, segons l'època de l'any. La quasi totalitat d'elles tenen base al port d'Andraitx, allà on un ample sector social es beneficia d'aquesta activitat pesquera. Els que diuen que els andritxols estan a favor de la urbanització, que ho demanin a la gent del Port...

A Sa Dragonera es calen un mínim de cinc arts fixes, del tipus «almadravilla», i que se situen a Cala Llebeig, a Cala en Bagur, a Cala en Cocó, els Garrots i Cala Enregan.

A l'altra banda del Freu, i amb un rendiment sensiblement inferior, es calen algunes arts més, entre S'Enfront i Cap Falcó. Aquesta zona del litoral mallorquí comença ja a sentir la influència de l'impacte urbanitzador. Així a l'illot Pantaleu, entre San Telm i Sa Dragonera, han deixat de sortir a subhasta, per no rendibles, dos llocs de calada de soltes, uns arts de pesca selectius que fins fa un parell d'anys resultaven d'interessant explotació.

A Sa Dragonera, en canvi, l'activitat pesquera és encara profitosa. De fet, i com exemple, és interessant constatar que les úniques tonyines capturades a tota la zona Sud de Mallorca a una de les darreres temporades de pesca ho varen esser a l'almadravilla de Cala Enregan.

L'abundància de pesca a tota l'àrea que fins i tot un cert nombre de barques de bou i «trainyes» amb base a Ciutat freqüentín la zona, cercant-hi pesqueres que no estiguin tan degradades com les de la Badia de Ciutat.

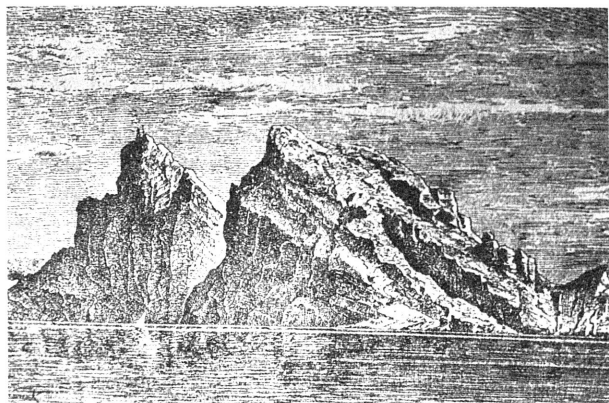
A les aigües de Sa Dragonera, i pels diferents tipus d'embarcacions i arts que hi actuen, es capturen molls, escòrpores i cap-rojos, serrans, calamars, servioles i bonitols,

RÀDIO POPULAR

una amiga de tot lo dia

C. O. P. E.
MALLORCA

Costa Nord de Sa Dragonera
(«Die Balearen»)

sorells, boges, barats i sardines i algunes altres espècies en quantitats menors.

L'AMENÇA

Davant aquesta situació, sorprenentment favorable pels temps que corren, el panorama futur no és gens engrescador. A Sa Dragonera es pretén una urbanització per a habitants, productors de fems i aigües residuals en unes quantitats similars, per exemple, a tot un poble. Un port esportiu amb més de 600 llocs d'amarrament. És a dir, un 15% més gros que el Club de Mar. Un port de servicis i accés que emprarà, com a zona portuària, una gran plataforma de ciment construïda entre els Illots Calafats i Sa Dragonera. El minúscul i deliciós Port d'En Lladó, accés natural a l'illa, vol esser substituït per una platja artificial, feta amb arena duita de Mallorca i retinguda per un dic submarí. Cala Enregan, Cala Llebeig i Cala en Cocó, convertides igualment en platges artificials.

Tot el litoral que mira cap a Mallorca, recorregut per camins peatonals i solàriums de pedra i ciment... Si aquests plans prosperen, no se podran calar ja més arts a Sa Dragonera, i el medi marí se degradarà irreversiblement.

Per completar la visió, peguem una mirada a l'altra banda del Freu: Sant Telm continua creixent cap al «progrés». La polèmica, allà, ja no és port esportiu Sí o port esportiu No. La polèmica és: port esportiu o superport esportiu.

Ja ens podem imaginar el canal travessat continuament per dotzenes d'embarcacions a motor, a vela, per velomars i tot tipus d'ingenis flotants, que embrutaran allò que encara no sigui brut, i pescaran allò que encara no estigui pescat. I quan es cansin, aniran a voltar l'illa per comprovar que ho són, de gracioses, les gavines quan s'empenyen si t'acostes a les seves colònies de cria —si en queden—, o com fugen espantats dels seus nius els darrers falcons marins, quan se sentin amenaçats. En definitiva, serà el nou paradís dels amants de la nàutica!

Per si tot això no fos suficient, l'electricitat s'ha de dur a Sa Dragonera mitjançant uns cables elèctrics instal·lats al fons del Freu des de Punta Negra a Cala d'En Bosch, travessant un fons rocós ric en espècies pesqueres. La instal·lació se pensa fer a base d'explosions submarines. Aquest tipus d'activitat és tant perjudicial per als organismes marins, que ja des del 1907 està prohibit l'ús d'explosius per a la pesca.

ELS PESCADORS I ELS CIENTÍFICS TAMBÉ EN CONTRA

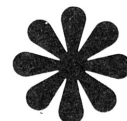
Per tots aquests motius, la Confraria de Pescadors del Port d'Andraitx s'ha oposat inútilment al projecte d'urbanització de Sa Dragonera, al seu port i a la instal·lació del cable submarí mitjançant la premsa i els informes a organismes oficials.

Per la seva banda, l'Institut Espanyol d'Oceanografia, per via del seu departament de Biologia i Tecnologia Pesquera, ha informat negativament al Consell General Interinsular sobre les repercussions que la construcció d'un port esportiu a Sa Dragonera pot tenir sobre l'ecosistema marí, i en conseqüència, sobre el sector de pesca artesanal.

Fins ara, aquestes opinions no pareixen haver estat tinguades en compte i és una llàstima, perquè responen a unes directrius comuns de conservació i ordenació dels recursos vius de la zona costera litoral del Mediterrani Directrius discutides i adoptades a organismes com el Consell d'Europa, el Consell General de Pesca del Mediterrani de FAO, i el Consell General per l'exploració del Mar Mediterrani.

Es necessari que, abans que no sigui massa tard, la raó s'imposi sobre l'afany especulador. Si no és així, un dia s'hauran d'exigir greus responsabilitats. I ningú podrà al·legar falta d'informació. D'informació, en sobra. El que falta és voluntat política.

XAVIER PASTOR

TALLER GRÀFIC
RAMON

Una impremta
per a la nostra cultura

TIPOGRAFIA I OFFSET

Balmes, 39 Tel. 25 44 32 Palma

Sa Dragonera avui... encara

A l'illa Dragonera —n'hi ha que diuen que és un drac amb un xubec de mils d'anys— hi podem arribar des de qualsevol banda. De les costes mallorquines se la veu des de l'illa del N.E. del Port de Sóller o des de la Mola del Port d'Andratx... i des de Cabrera també.

Es curiós que alguns dels paisatges més grandiosos, o més bells, o més sencers de Mallorca, estan fora de l'illa gran i altiva de les Balears. Es el que passa amb aquesta illota de cinc Km. de llarg i menys d'un d'ample.

Desembarcam al portet de Dragonera, enganós oasi de verdor. La proximitat del pinars, l'hortet, els tamarells introduïts arribant tan aprop dels còdols de la vorera de la mar... tot te fa oblidar que la vegetació a la Dragonera no és precisament exuberant. Aprop es troba quasi tot l'humà d'aquesta illa, la casa-recepció de convidats amb cambres per a pernoctar i cuines amb tota, la caseta del pagès que du la finca, home agricultor o ramader, mariner o pescador, de tot un poc... o un molt. No massa enfora. trobarem també un primorós hortet i més endavant un gran colomer vestit de torre blanca i els fonaments del que havia d'esser casal d'esplai del qui era el darrer propietari —davant els homes— de l'illa, o de qualche familiar. Tot el conjunt quasi idil·lic, podria desaparèixer, inclòs el recollit portet, ja que si arriba a port el projecte de transformar l'illa en mercat, tota Cala Lladó seria la millor platja de Sa Dragonera... o es podria eixamplar el mollet per poder desembarcar-hi tot un mostrari de «Bull-dozzers» al servei del «progrés i el desenrotllament».

Des d'aquest punt de partida podem començar una ruta, la del far de Tramuntana. Anam primer per l'interior d'un dels pinars de trespol molt pedregós fins a arribar a la font de l'illa, Sa Cova des Moro —tot l'antic a Mallorca és cosa de moros—, aficada al fons d'un avenc. Baixam escalons gastats i humits, corredors als llocs de pendent més suau i a la fi, el llac. L'aigua no és massa fresca i no és dolenta, encara queden bastants estalactites i estalamnites, sobrevivents dels cercadors de «souvenirs». Tota la cova està il·luminada per bombetes, algunes de colorins. La veritat és que no és lo seu, qui va a Dragonera no cerca «xous» com els de les altres coves de l'illa gran. Tot està ple de runam i restes de gerreria, segles i segles de gerreria. Cents de mariners de totes les llengües i cultures han davallat a aquesta cova a la recerca d'aigua pels seus vaixells.

Pujam de cap a l'exterior i seguim de cap al caires dels espadats pel centre del comellar en què es troba l'avenc i que és en realitat, el lliit d'una torrentera. Anam pujant, el pinar es va fent més clar rendint-se a la garriga. Ja estam a d'alt del con de recollida d'aigües del torrent-mare de Cala Lladó. Tot resulta claríssim, és una lliçó viva de geografia. Els aucells s'aixequen al nostre pas, nombroses espècies petites i altres no tant —olíbes, oriols— s'allunyen aviat. Arribam a la fi als espadats no massa alts en aquesta zona i davallam pel mateix caire a la seva part més baixa, el far de Tramuntana. Guaitam a la mar des del naixement de la coa del dragó i vorejant anam de cap al N.E., ens acompanyen gavines d'un parell de castes, corbmarins, falcons...

Aquí la vegetació és molt interessant, alguns endemismes, saladines... i unes postes de sol inigualables. De vegades coincideixen, el sol que s'amaga darrera l'horitzó, retallant enforissim les siluetes de les Pitiüses mentre qualche vaixell passa ràpid com qui té por al despertar d'un drac. En primer terme tot ho domina l'immens faralló de Na Popia, el far vell; el sol, els vaixells, no fan més que engrandir la seva majestuositat.

Arribam al far de Tramuntana, el final de l'illa pel N.E. El far ha perdut, com tots, aquella aurèola legendària. Avui s'encén per cèl·lula quan falta la llum natural, les finestres estan emparedades i la porta tancada amb clau. Tornam

per la «carretera». La farola que dona entrada al Port de Sóller ja s'ha encès i pel freu passen els bous i els llaüts de cap al seus ports de romandre. A Mallorca pareix que la pots agafar amb la mà i en canvi es troba tan enfora... El Cap Fabioler, mirador incomparable damunt Dragonera s'està tenyint de violeta. La Trapa, Cala En Basset, Illa Mitjana, Es Pantaleu, Sant Telm... tot va perdent el seu relleu.

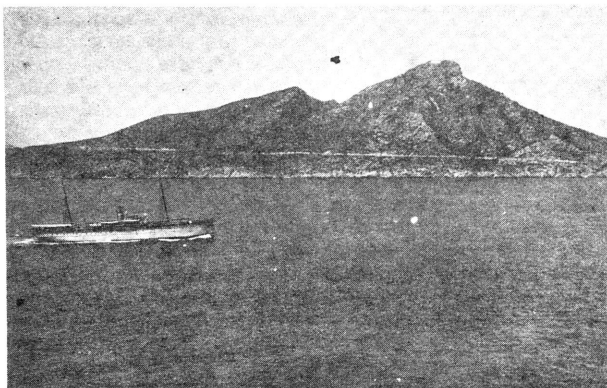
Quan arribam al pinar que envolta el «poblat» sortim del camí i ens atracam a la costa encinglada del freu. Quina diferència amb la que dona a la mar oberta. La llum no esta massa alta ni amb tota plenitud però la seva llum freda ens basta per veure amb detall la Cala En Regau, els esculls —Els Calafats— algunes terres de cultiu, tot remarcat en els grollers plans de la utòpica urbanització: les terres ofegades amb ciment seran plataforma per la instal·lació de servicis del super-port esportiu; la cala. Els Calafats, tot ribes, tot amarraments per luxuosos i insultants iots... però ¿I els enginyers?, ¿No han vist mai les onades, les tempestes, més altes que el far de Tramuntana, quan topen contra els esculls? Nosaltres sí... i no una ni dues vegades. ¿Com hauran d'esser les ribes i les esculleres?

La llum quasi no pot passar a través del fullam del pinar, ja sentim el diesel de la llum. Arribam a les cases. L'hospitalitat dels directius de la companyia urbanitzadora és notabilíssima. Els nostres punts de vista són disperss, la nostra taula de negociació molt, molt llarga... però la seva hospitalitat... En fi, que arribar a un refugi amb lliteres i sopar d'arròs d'en Tomeu, el pagès, són temptacions d'alt voltatge. A defora només queda el suau copejar de les ones a la vorera del portet... o el bramul de la tempesta, saber-se aïllat i dormir. El gran drac també dorm.

El sol surt per darrera Mallorca, ens il·lumina mentre berenam acompanyats per les amables sargantanes —aquesta joia endèmica de Sa Dragonera— que lluiten per agafar les miques que cauen en terra. Sortim en direcció al far de Llebets i arribam tot d'una a una bifurcació a la qual, deixam l'asfalt del camí del far per agafar el de terra que surt a la dreta de cap al far vell, a d'alt de Na Popia. Arribam a un tancat de cultius a on pareix que va existir una necròpolis romana, i seguim pujant les marjades que quan acaben quasi guaiten a l'abisme. El paratge és magnífic: a esquerra i dreta verticals penyassegats ara en densa ombra. Durant la tardor aquest és un lloc perfecte per a contemplar extasiats els joves falcons marins executar les seves interminables cabrioles de novells voladors.

De cap a Mallorca a contrallum, l'esquerpa costa d'Andratx i darrera ella, dominants, la mola de l'Esclop i el Galatzó. I seguim pujant l'aspre tirany d'innombrables revoltes cada vegada més aprop unes curves de les altres, ens acostam esbufegats al punt més alt de la cresta del dragó. Passam per una zona delicada segons les èpoques, plagada de nius en terra, d'ous, de pollets... o buida. Es la gran colònia de la gavina de mantell blau, de la gavina comú. Tot el cap cim de Na Popia, de la Dragonera, és colònia de gavines. De cap amunt acaba la cresta coronada per les ruïnes d'un temple... no!, ho pareixia, però és el que queda d'un vell far, d'una errada, de la rigidesa acadèmica, de les decisions preses a distància, de no voler escoltar qualsevol humil pescador. Cap barquer del Port d'Andratx hauria construït tan fastuosa farola a tal altura, damunt Na Popia... Quin do! Niguls i boires varen fer que pocs anys més tard fos substituït pels dos actuals de Tramuntana i Llebeig. I que té més! Les arquies eren riques, Filipines, Cuba, Africa...

Hem arribat. Estam damunt el dragó. Cara a la mar, a uns pams d'un extraplomat de quasi 400 mtrs. Allà abaix podem veure dofins jugant, esbarts de peixos o corbmarins guimbant. A la nostra altura no més els falcons marins i les gavines i, si és època de migració, no faltaran les àguiles, les milanes negres o els aligots.

Mallorca s'esplaia sota la llum zenital, tan aprop i tan enfora a la vegada. La mar és una làmina d'argent amb dotzenes de llauts embaulats. Infinit al Sud més enfora de La Mola, infinit al N. E., més enfora de l'illa de Sòller. Qualque cosa hi ha a l'horitzó de cap al S. O. És increïble, són les illes de Cabrera, netes, sense plans d'ordenació, — però amb esporàdiques maniobres militars—. Les ruïnes del far vell són enormes, les més grans que coneixem, desenes de cambres, ni una pedra de la vella talaia medieval de Na Popia. Als nostres peus tot el dragó dormita sota el sol de grandia. Grans comellars fan néixer en arribar a la mar Cala En Cucó, Cala En Bagur i Cala Llebeig, mig oculta per les crestes agrestes de la segona altura de Dragonera —paradoxalment coneguda com «El més Alt», enigmàticament coneguda com «La Tomba des General»— justificadament coneguda com El Puig dels Aucells. La immensa colònia de gavines arriba fins allà i encara més enllà.

L'èxtasi s'acaba, davallam una mica, les sargantanes verd-i-negres s'espanten. Començam a crestejar, la flora endèmica, la tirrènica, la curiosa o la normal ens acompanya tenyint de verd cada enclotxa. Sense grans dificultats, únicament anant alerta, feim el camí que ens separa del Puig dels Aucells, és la gran coma de Sa Dragonera, des de les més altes crestes fins a la mar a on forma la Cala En Bagur a prop de la qual es trobaren restes de l'època talaiòtica. Aquest comellar és agrest, difícil, quasi intransitable, des de d'alt es veu la seva garriga com un atapat tapis d'infinitos verds entre els quals voletegen els busquerets. Més baix la carretera com a una serp segueix de cap al far de Llebeig. Una vella fita geodèsica ens anuncia el cap cimbal de «El Mes Alt» —sense ser-ho—, tal vegada el millor mirador de l'illa. Des d'aquí l'aspecte imponent de Na Popia creix en poder-la veure des de quasi la seva altura i d'aprop, els espadats et conviden a meditar damunt la grandiositat de l'Home. Les plantes més valentes, més dures, puntegen de verd i gris les verticals parets, altres són els darrers testimonis d'una població abundant exhaurida per l'home, com tantes altres coses, amb gasiveria, sense pensar en el futur: els darrers garballons de Sa Dragonera no tenen més refugi que els inaccessibles espadats que tenim a la vista. Igual que el Voltor negre a la Serra de Tramuntana de Mallorca.

Seguim admirant el paisatge que ens ofereix Mallorca i la mateixa Dragonera. Miram al cap del dragó, en aquesta direcció —en dia clar sense exageracions— veim perfectament retallades a l'horitzó, de cap al S.O., les illes Pitiüses. Pareix com si el que pot oferir un bocí de roca tan petita com Sa Dragonera, no tengués fi. Començam a davallar pel caire sud del gran comellar, primer per una garriga espessa i més tard pel pinar. Des d'aquests pins, el sol que ha davallat molt, pareix que juga els contrallums amb el Cap de Llebeig. Val la pena aturar-se i veure. Arribam a la

carretera i per ella ens anam acostant a Cala Lladó, la capital. En aquesta zona hem trobat les dues úniques —fins ara— orquídies silvestres de Sa Dragonera. Puix Mallorca va ésser proclamada com a «paradis d'orquídies» per uns eminents botànics —O. i E. Danesch—, estam segurs que part d'aquesta glòria podrà ésser per Sa Dragonera el dia que fem una prospecció més profunda i amb seguretat pugem incorporar noves espècies d'orquídies a la flora d'aquesta roqueta.

Encara es poden fer moltes coses més a Sa Dragonera, una d'elles és arribar fins a la farola de Llebeig. Sortint i sense deixar la carretereta, podem observar amb més detall que des de les crestes, les cales d'aquesta zona. En Cucó, En Bagur i Llebeig. Més bona o més dolenta, totes tenen davallada i si és estiu seria imperdonable no acostarnos a pegar un capfic, maldament avui ja podem trobar el que siga, quant a brutor es refereix, a les caletes, incloses les de Sa Dragonera. És l'instint de la mar, ens torna al més possible tantes coses com li tiram a ell. Llàstima que no pugui tornar-nos-ho tot. Tal vegada així seriem més mirats.

Recomanam baixar fins a Cala Llebeig des de la carretera més tard pujar pel vell tiranyet medieval que ens durà a Na Guinavera, nom de la talaia que encara existeix a prop del far del S.O. Així com anam pujant, tornam descobrir amb més amplitud les costes de Mallorca i més polida pareix la caleta que hem deixat enrera, d'ampla entrada i molt estreta al fons. Na Guinavera conserva encara el vell canó tan sols que avui diuen que un mussolet fa el niu dins el rovellat forat. A l'ombra de la torre veim també l'aljub i unes tines que servien per guardar llegums i oli pel manteniment dels talaiers.

Una mica més amunt, l'amplària i el «luxe» del far ens fan pensar com era, de precària, la vida dels talaiers de fa tres o quatre segles. Des d'aquest far i els voltants tornem mostrar-se els espadats magnífics, paradís de botànics i ornitòlegs. El far, tancat i barrat, també es posa en marxa per cèl·lula fotoelèctrica.

Ja de partida de cap a Mallorca amb un patró eivissenc que se les sap totes —recordam les seves sipies en tinta— o amb el llautet del pagès, anam abans a envoltar l'illa. En sortir del portet de cap a Llebeig, tot d'una passam per davant de la Cova des Vell Mari, un dels refugis que la foga de la Mediterrània tenia a les nostres illes per criar, abans de la seva extinció a mans d'autoritats, pescadors i científics. Més envant les cales, la talaia de Na Guinavera i a la fi tombam el Cap de Llebeig. Canvi de rumb i de cap al N.E. Quedam apoquits davant la grandiositat dels espadats de la cara nord, de les crestes a la mar, vertical o extraplomat, de Llebeig a Tramuntana. És normal que aquí les ones peguin fort. A qualsevol represa o coveta de les parets, compareixen els corbmarins, les gavines o els falcons marins. Tornam veure qualque garballó dels darrers fuits a aquesta illa, de la mà de l'home. Avui està enfora l'explotació racional del garballó per fer paners o capells; de ple dins una època de manca absoluta d'honoradesa comercial veim garballons utilitzats per enganar turistes que per pocs doblers creuran que la planteta aferrarà amb facilitat en arribar a la seva terra.

No podem recomanar una hora per realitzar aquesta singladura, l'horabaixa el sol tiny de tons vermellors i ocres les parets i tal vegada el mati els detalls no tenen tant de relleu i color, aigües quasi negres i espadats de color gris-blavenc... i aquella frescor, la visita és més íntima. Impossibile de triar.

Sa Dragonera ha de seguir així, amb les seves formes de vida desenrotllant-se sense traves. El seu paisatge sense més alteracions que les que ja té, les aigües riques de peix com sempre varen ésser. Vagin els urbanitzadors a crear complexos modèlics i urbanitzacions ecològiques a Magalluf o a S'Arenal, o a Cala Millor i deixin als espais naturals d'interès que ja són càtedra per l'Home, maldament aquest, ignorant i vanitós, continuï creient que ell els pot millorar amb les seves ordenacions i repartiments.

On és Sa Dragonera?

Sols per aquesta vegada, una sola i única ocasió —recordau-ho— tindreu l'ocasió de sentir aquesta desagradable veritat. La que tan sovint no recordam. Escoltau-lo: Sa Dragonera no existeix.

És un error geogràfic. Un error de càlcul. Una paradoxa sorprenent sols per la mala voluntat d'algunes persones encaparrades que sia així. Un error lamentable, és cert, però insignificant.

Encara que —no ho dubt— se'n demanaran comptes. Ningú escaparà al rigor de la balança. Prest o tard, ben cert. Possiblement més aviat tard. Però no us inquieteu. Altres errors més greus es cometieren i no es vessà sang.

«Aleshores —un està francament desconcertat— ¿qui es va equivocar: els financers que compren una propietat privada —casualment en forma d'illa— o aquells ocupants fugaços que, com anarquistes, ecologistes, mallorquinistes... apareixen i desapareixen continuament?»

Bé, allò que vull dir aquí amb la major claredat possible (dic claredat i no precisió) és que, fora de la història, res perdura massa temps. De la Història són la Raó i la Lògica, virtuts **absolutes** que constantment reclamen llur monopoli. Aquí baix, els anacrònics representen aparicions fugaces, la fi de les quals hom coneix per endavant: el fracàs. En trobam exemples als còdexs eclesiàstics, a les cròniques de palau i, finalment, en tot vestigi que resta del passat pròxim, conegut, històric.

Aquells **joves àcrates** —entre els quals em compt—, tan provisionals com caparruts, es proposaven una cosa que era ben clarament impossible: oposar-se a la Història, desfer-la i començar de bell nou. Una cosa semblant a prescindir de la Llei de la gravetat o de qualsevol altra. El sùmmum dels desbarats.

I aquesta tremenda insensatesa, la trobam en els enginyers (urbanistes, financers...), tot el contrari del seny. Llur acord actiu i harmònic com l'esdevenir dels temps, llur identitat absoluta amb la Història i llur direcció única (a través de llur treball en pro del creixement i expansió absoluta de la ciutat i dels seus suburbis) els converteix en portastendards de la Raó, la Lògica i l'Encert. En aquesta pel·lícula els Enginyers sens enginy són els Bons, i com tots els herois de cartó són estufats, fets i empapussats sense remei.

Els Dolents, els **apologistes** de Sa Dragonera —terror dels consells d'administració i d'altres— encarnen la noria més desencarnada. L'eteri, inútil i reiteratiu cant de la xigala que mor, poc després. Aquests calmosos i sovint imprudents enemics del que és lògic són més que els beneïts i malcriats d'aquesta història.

Els s'inventaren Sa Dragonera. L'ar-

quetipus de la quimera. L'últim reducte del silenci. Allà hi reposava verge la memòria remota d'altres temps. Allà hi dormia l'anhel que era sols del Diner creixent. I la seva silueta, sobre la mar adormida, assalta els somnis i estimula aquelles sorprenents analogies, el significat de les quals encara avui es resisteix a les ments fredes i analítiques. Illa: Centre i Origen. Sa Dragonera. **Terra i Llibertat**... Fantasies de fantasmes. Sobre el llom d'aquesta serp qualcaren mentre pogueren. Un horabaixa de fira.

Però aquí hi ha —venturosament— la Realitat. Els encontorns precisos del concret i avaluable. El pes específic i la mesura justa dels carrers i dels semàfors, els preus i els deutes, el retorn del diumenge amb cotxe i la televisió, el treball i l'avorriment. Aquí hi ha, de bell nou, l'antepenúltim capítol de la Història.

«Però, quines insospitades sorpreses ens reserven? Què passarà? ¿Qui anuncia la fi de què?»

Quan mor la Memòria neix la Raó. La frase no es refereix a la qualitat empipadora de recordar fets i detalls d'ara o de fa poc, ni tan sols a la facilitat amb què algunes persones reproduïxen paràgrafs de llibres. No. Quan hom diu Memòria, hom cita la rara habilitat amb què alguns retenen del Temps el que n'és vertaderament essencial.

Caldria dir-ho també ara que tenim l'oportunitat de fer-ho. No hi ha gaire temps. El que anomenen desercis o badall no és més que esgotament vital, els primers símptomes. Els discursos no commouen. Els polítics es desesperen. La bona gent ha après a prescindir de l'esperança en els assumptes d'aquest món. Caos i confusió. La Terra està cansada. Decrèpita. Ho diuen les Escriptures: ja no ens aguanta. Així, doncs, ja falta poc per a completar la quota d'històries que completaran la fi de la Història. ¿Per què posar entrebancs a aquests honrats comerciants-urbanitzadors que, al cap i a la fi, no són més que part del braç executor que ens donarà a tots —en una o altra mesura— el que mereixem?

És possible que aquest panorama fosc entristesqui una volta més els ànims i acabi amb les darreres il·lusions dels il·lusos? Nogensmenys, i sense intenció de ressuscitar de nou la vella polèmica determinisme-lliure arbitri, consider urgent fer conèixer certs indicis que, si es confirmen, posarien a les clares el que Borges denunciava en el seu poema «para una versión del I Ching»:

«El camino es fatal como la flecha.
Pero en las grietas está Dios, que
[acecha].»

De la darrera expedició a l'illa, un dels ocupants s'endugué uns plec de

Precisament per això qualsevol persona de seny se'n guarda prou d'escriure sobre coses serioses per a exposar-les a la malvolença i a la incomprensió dels homes.

HOMER

pergamí. Contava que passejant-se de matinada, trobà un vell cofret que sobresortia d'enmig de roques i espinoilers. En obrir-lo —cosa que no li costà gaire esforç— descobrí amb sorpresa aquests papers i una petita bossa que perdé durant la travessia. Una mica més tard aconseguirem el temps necessari pel que seria una costosa tasca de traducció. El que tenim a les mans és un document únic.

El seu autor anònim (s. XI-XII) —pescador o mariner, relacionat però certament amb les feines de la mar— conta, a manera de confessió, part de la seva vida atzarosa i algunes de les visions que tan desventuradament l'assaltaren durant la seva estança a Sa Dragonera.

La traducció íntegra del **pergamí** —així des d'un principi ens avingüerem a anomenar-lo— serà publicat sota el títol de «Manuscrit trobat a Sa Dragonera». Nogensmenys, del text, i per no poder esperar més temps —recordau que ja no n'hi ha— reproduïm, del capítol titulat «De les malediccions de la Bèstia», el que consideram una advertència seriosa que cal tenir en compte. De moment, ometrem, per a no pecar de res, els noms propis i senyals que figuren a l'original i que són, per si mateixos, una de les coincidències més sorprenents dels darrers anys. Els pèrits erudits dictaminaran amb més autoritat que nosaltres.

Ai de qui desperti la Bèstia! Ai de vosaltres (il·legible) els qui gosàreu traspasar el dintell i cavar la pedra! Els qui ornàreu el seu cap! Ningú us redimirà. Ni la fe dels sants, ni la paciència dels justs. Puix res us serveix ja. Constructors de bordells, fariseus i ateus. Així és dit i escrit: que les dents us caiguin irremediablement. Que la vostra fortuna us arruïni. Que les vostres mullers i (il·legible: ¿amistançades?) us abandonin. Que els vostres fills us estafin. Que les vostres esposes, (il·legible: ¿amistançades?) i fills us maleesquin per tota la posteritat. Que la pesta i la malaltia us convertesquin en sacs d'ossos i de fems. Que l'esdevenidor se us endugui a tots sense compassió. Així és dit i escrit. Ai de qui desperti la Bèstia!

Aquest capítol és més extens però aquí hem transcrit l'essencial. De moment és suficient. Que els impacients imaginin la resta. No s'equivocaran.

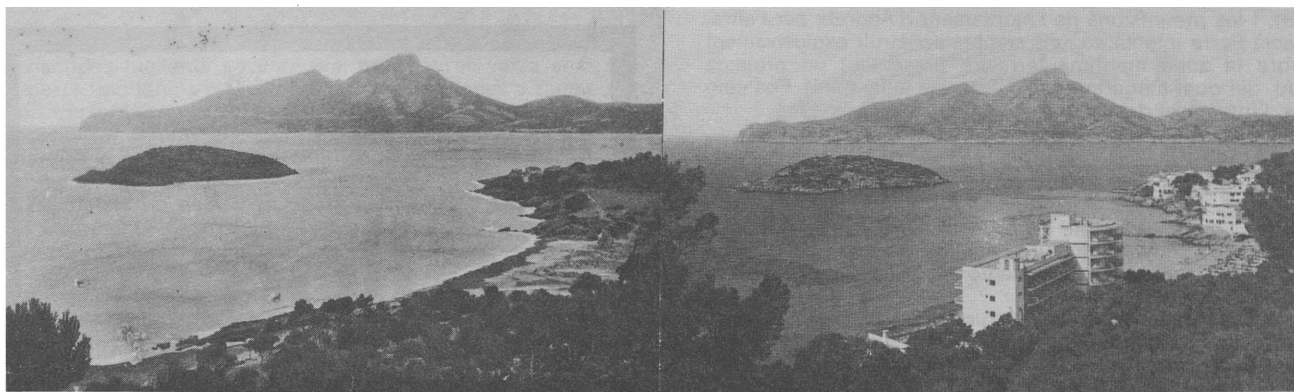
«Però, es pot urbanitzar una illa que no existeix?».

Sí, encara que això tenguí el seu preu. Aquest avantpassat nostre, que imaginam esquiu i ressentit per mor d'una misteriosa malaltia, ens anuncia l'adveniment de la penúria. No sabem de cert a qui fa amenaces, però ens ho suposam. Que Déu els assistesqui.

BASILÍ BALTASAR

El Pantaleu:

un intent de destrucció del paisatge

El Pantaleu, ahir, avui... i sempre.

L'estiu de 1979 parlant amb raconers estiuejants a Sant Telm sobre la qüestió de la urbanització de la Dragonera em contaren una història inversemblant sobre un antic projecte de construcció al Pantaleu.

De tot d'una no m'ho acabava de creure, però les aportacions de dades concretes i noms de persones i organismes implicats em feren canviar d'opinió, i tot seguit vaig començar a fer entrevistes i a revisar el «Boletín Oficial de la Provincia de Baleares» a on m'asseguraven que hi trobaria certa resolució.

Fruit de les converses, degudament contrastades, és la present «història».

EL PROJECTE

Un deixondit veí de S'Arracó, Macià Ferrà i Juan, tengué la lluminosa idea de construir un bar i terrassa al Pantaleu per a refrescament dels turistes que hi anirien amb barques d'excursió. Encarregà el projecte de les obres a Antoni Garau i Mulet, enginyer de camins, canals i ports l'any 1958.

Començà així un llarg expedient que afectava diversos ministeris, les seves delegacions a Balears, i l'ajuntament d'Andratx.

La idea primitiva era fer simplement un bar i una terrassa, però a poc a poc el projecte degué modificar-se, car es parlà de varadors, gran terrassa solàrium, sala de festes, etc.

L'EDIFICI

L'edifici que ocuparia més de cent-cinquanta metres quadrats tendria dues plantes. A l'inferior hi hauria la venda i a la superior el bar amb les seves dependències i una gran terrassa.

La construcció es comunicaria per una escala amb la petitíssima platja del Pantaleu. La pedra per a l'obra s'extrauria de la mateixa illa. L'aigua potable es transportaria des de Sant Telm. Se suposa que les aigües residuals anirien a la mar.

Es construiria a més, una rampa, un escar, un magatzem i un embarcador. (1)

LA COMANDÀNCIA DE PORTS DE BALEARS

Des del primer moment —1958— afavorí el projecte i mai li aturà les cames. Tan sols es limità a exigir un certificat de propietat.

Es plantejà una qüestió de dominis. Macià Ferrà havia de presentar un certificat de propietat a nom de quissulla, particular o entitat. Aleshores es procediria a fes les delimitacions oportunes. Si l'illa no estava inscrita com a propietat particular o de qualque organisme públic es tractava d'un simple accés a la zona marítima terrestre, i per tant no calia fer delimitacions.

L'AJUNTAMENT D'ANDRATX

La corporació municipal potser amb la possibilitat de cert guany en l'assumpte decidí intervenir-hi.

En no haver-hi un propietari conegut l'ajuntament considerà que tenia uns drets sobre l'illa, que estaven en perill de ser lesionats.

A començaments del 1962 es féu el fitament de l'illa. Hi intervingueren un tècnic del Servei de Valoració Urbana en representació del ministeri d'Hisenda, un enginyer de camins, canals i ports en representació del ministeri d'Obres Públiques, Bartomeu Bosch i Palmer, batle de S'Arracó i Sant Telm, en representació de l'ajuntament d'Andratx, i l'Ajudant Militar de Marina d'Andratx en representació del ministeri de Marina. Es procedí a la delimitació de la zona marítima terrestre amb les fites, que encara es poden veure, que formaven una línia poligonal tancada. L'illa quedava, doncs, repartida en dues parts: la zona marítima terrestre i uns terrenys sobers en forma de polígon, terrenys que l'ajuntament pretenia fer-se seus, possiblement per urbanitzar-los.

El fitament i delimitació de la zona fou aprovat de forma oficial per l'autoritat competent. (2)

EL «FOMENTO DE TURISMO DE MALLORCA»

S'aconseguí un informe del «Fomento del Turismo de Mallorca», datat el vuit de maig de 1963, en el qual es considera que el projecte de **construcción y explotación de un Bar y Sala de Fiestas** en el Pantaleu **es de alto interés turístico para la zona en que se hallará enclavado, que no producirá desmerecimiento alguno en el paisaje y que debe ser apoyado desde el punto de vista turístico la realización de tal proyecto.** (3)

FI DE LA «HISTÒRIA»

Al no poder acreditar la propietat del Pantaleu per una part, i les pretensions de l'ajuntament d'Andratx per l'altra, Macià Ferrà intentà segons sembla construir exclusivament sobre la zona marítima terrestre presentant un projecte nou, del qual ningú m'ha sabut dar-ne aclariment. Fos com fos, l'interessat desistí dels seus propòsits l'any 1964.

I PER ACABAR

En aquest assumpte els organismes obraren amb poca prudència i seny. La postura del veí il·lusionat cau tal volta dins el grotesc, i la del «Fomento del Turismo» per ventura dins l'ultratge.

Perilla encara avui la destrucció del Pantaleu i cal un ordenament urgent per a salvaguardar-lo de tota acció que atenti a la seva integritat.

JOAN PUJOL I CASTELL

ANNEXE

Jefatura de Puertos de Baleares. Núm. 636. Concesiones y deslindes de la zona marítimo-terrestre. Expediente núm. 35-CP.

Anuncio. Relativo a la aprobación del deslinde de la zona marítimo-terrestre del islote del Pantaleu término municipal de Andratx (Mallorca), motivado por la solicitud de concesión permanente presentada por Don Matias Ferrà Juan.

La Dirección General de Puertos y Señales Marítimas, por delegación del Excmo. Sr. Ministro de Obras Públicas en 26 de febrero de 1963 ha resuelto:

Aprobar el acta y plano del deslinde de referencia, en el que son coincidentes las líneas que marcan los límites de las zonas marítimo terrestre antigua y actual.

Palma de Mallorca a 25 de febrero de 1963.— El Ingeniero Jefe de Puertos, Antonio Dicenta.

(«Boletín Oficial de la Provincia de Baleares»
21 març 1963).

NOTES

(1) Hi ha informadors que exposen que aquestes construccions es farien per partida doble, a la costa de Sant Telem i al Pantaleu. Altres exposen que just es farien en el Pantaleu:

(2) «Boletín Oficial de la Provincia de Baleares» 21 març 1963. p. 2. Vg. annexe.

(3) De l'informe del Fomento se'n feren còpies ciclostilades per a repartir a on convingués. Cfr. amb l'article ditirambe de Bartolomé Font Obrador. **El Fomento, defensor del paisaje.** «Baleares» 19 març 1981.

llegiu

mallorca socialista

la revista de l'esquerra mallorquina

PSM

Partit Socialista de Mallorca
carrer Temple, 7 Ciutat

XARXA CULTURAL S. A.

Una colla de serveis culturals a ca vostra

Adheriu-vos-hi: c/. Ample, 35. Barcelona - 2

F. de B. Moll i Casasnovas

Josep Pla en el meu record

La mort de Josep Pla m'ha fet reviure la memòria d'hores viscudes bastants anys enrere, de quan ell venia amb una certa freqüència a Mallorca. Les seves estades a Ciutat solien començar amb una visita a casa meva o a «Llibres Mallorca» (on també tenc empriu) i es completaven amb un dinar més o menys suculent a qualche celler o restaurant prop del carrer dels Oms.

Ell mateix ha deixat escrit, en el volum 16 de la seva **Obra Completa**: «Quan vaig a Mallorca —que no és pas tan sovint com voldria—, la primera visita és sempre per a Francesc de B. Moll. Fa anys que ens coneixem, i la nostra amistat es manté en un terreny de molta cordialitat».

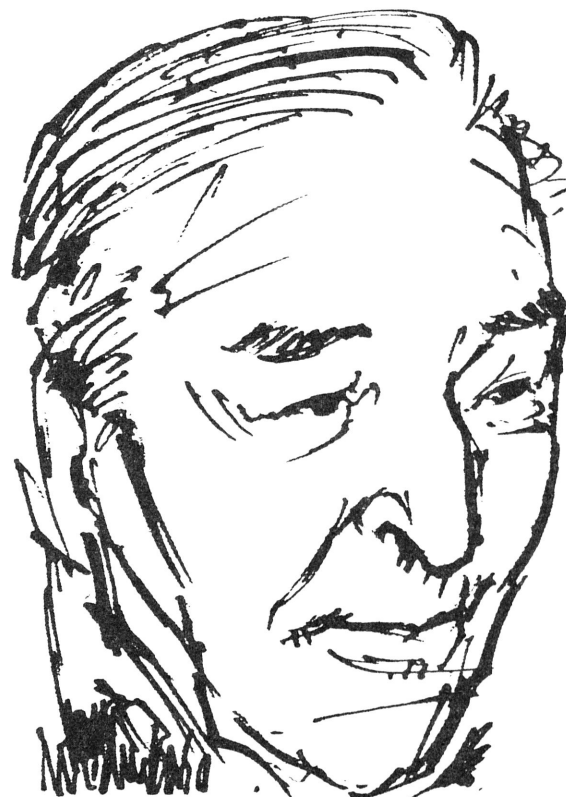
Efectivament, vam estar en relació personal o epistolar durant una pila d'anys, i sempre en un ambient de molta simpatia. Jo apreciava la seva vàlua literària i ell valorava exageradament la meva tasca de filòleg i d'editor. Coincidíem en moltes opinions, i el camí de les xerrades era sempre planer i agradable.

Josep Pla era un bon humorista i un gran conversador, que s'esbravava en una xerrameca saturada d'ironia. La seva loquacitat oral es reflecteix en els escrits, amb una fidelitat absoluta. En llegir-los, ens sembla sentir-lo parlar, perquè hi trobam les mateixes agudeses i el mateix to inquisitiu i sorneguer de les xerrades. El demble de la frase ens evoca la seva figura, el seu posat, la mica d'inclinació persuasiva amb què ens adreçava la paraula, i ens sembla veure el somriú horitzontal, allargassat, de la seva boca carregada de malícies que, de tan naturals, semblaven ingenuïtats.

Una bona qualitat de Josep Pla és la potència d'observació. En les seves descripcions té una traça d'escultor; més que pintar, el que fa és esculpir en alt relleu homes i coses. D'una persona us dona els detalls físics i indumentaris tan complets com pugueu destriar-los en una fotografia; d'un paisatge us fa sentir tota la intensitat de les sensacions visuals, acústiques i olfactives; d'un interior, us deixa percebre els trets d'ambient i de mobiliari amb una minuciositat que els fa ressaltar vigorosament.

No per això les seves descripcions són fredes com les d'un inventari, ni mancades d'imaginació. Obrint a l'atzar qualsevol llibre seu, podeu trobar-hi comparacions tan eficaces com aquesta: «S'entaulà el vent del sud, petit però monòton i persistent com un clau de neuràlgia». Poques retxes més amunt hi trobareu aquesta graciosa personificació de l'acció solar: «El sol escalfava cada vegada menys, però hi posava tota la seva bona voluntat». La riquesa d'adjectivacions, sovint múltiples, dona també una gran plasticitat als objectes que descriu. I en els diàlegs, els personatges s'expressen amb una naturalitat que fa pensar si també el teatre hauria pogut ésser un bon camp per a la seva ploma.

Tot això són impressions que suggereix la lectura de les obres de Pla a un aficionat a la literatura (en realitat jo no som res més). En el meu terreny que podem dir professional, com a lingüista, també m'interessen extraordinàriament. El seu llenguatge és ric i expressiu, i abundant de formes regionals que li donen un regust d'originalitat enfront de la tònica anodina i somorta de moltes coses que avui s'escriuen.

Això no vol dir que el trobi sempre correcte. Una cosa és el gramàtic i una altra l'escriptor, i les obres literàries poden valorar-se de manera diferent segons que s'adopti un criteri estrictament gramatical o un d'estilístic. El retret d'incorrecció també s'ha fet, fundadament, a Joan Maragall; però Maragall segueix éssent un gran poeta. Josep Pla, que sovint escrivia amb estretors de temps, cometia badades idiomàtiques; però això no fa que no sigui un gran prosista i un dels millors estilistes de Catalunya.

El caràcter de Josep Pla era d'una gran originalitat, difícil d'encasellar dins motles normals. Bàsicament era un pagès de raça, però molt culturalitzat pels estudis i pels viatges: molt independent, lliure de convencionalismes, donat a la bona vida sentimental i alimentícia, gran enamorat del seu Empordà i de Catalunya en general, però sense fer reverència a les coses considerades intocables pel criteri estret del «tot o res».

Crec que podem dir que era un gran català, encara que aquesta qualitat li ha estat negada o discutida per motius d'actuació política més o menys fosca. No tenc prou informació per a jutjar la resistència a concedir-li el premi de les Lletres Catalanes. El que puc dir és que, amb premi

o sense. Josep Pla passa a la Història com una de les figures més altes de la prosa catalana.

En la baralla dels anys vint entre el catalanisme oficial i mossèn Alcover, Josep Pla s'inclinava més a favor d'aquest que dels seus advesaris. I quan va començar a publicar-se el Diccionari, la simpatia den Pla es va convertir en entusiasme davant la magnitud i la utilitat de l'obra que el canonge manacorí havia iniciada.

Aquest entusiasme es va manifestar no sols en articles i amb capítols d'**Homenots** al·lusius a Mn. Alcover i al Diccionari, sinó també amb gestions diplomàtiques per tal d'obtenir ajut econòmic per a aquella obra, que sempre havia estat deficitària i amenaçada d'haver d'interrompre's. Per una d'aquelles intervencions den Pla, el batle Porcioles va fer que l'Ajuntament de Barcelona subvencionàs la reedició del tom segon del Diccionari, posat al dia i molt augmentat.

La conversa de Josep Pla era vivaç i divertida, sobretot després d'un bon dinar ben remullat de suc de vinya. En una d'aquestes ocasions, després de queixar-se molt de l'escassetesa de mitjans amb què em calia lluitar, vam sortir del celler on havíem dinat, i quan estiguérem a punt d'acomiarar-nos, posà les mans damunt les meves espatlles i en to solemne em digué que ell volia donar exemple de cooperació a l'obra del Diccionari: que estava en tractes per a vendre una bòbila (un forn de teules i rajoles) i que tot l'import que li pagarien seria a benefici de la dita obra. Vaig endevinar l'origen immediat d'aquell estat d'eufòria i li vaig dir que li ho agraija molt, però que era un excés de generositat inadmissible. Supòs que quan se li hagué aclarit el cap no es recordà més de l'oferta que m'havia fet en aquell moment tan fervorós.

Tornant a referir-me al Josep Pla prosista, vull insistir a remarcar la seva expressivitat tant en les descripcions plàstiques com en la part narrativa i anecdòtica. Posseïa el domini dels detalls, i com a bon conxeador de l'ambient, els posava de relleu amb un vigor que pocs escriptors podrien superar. Tenia també un extens repertori de coneixements que li permetia omplir centenars de pàgines on eren abundants i incisives les seves interpretacions de coses i persones.

Les descripcions que fa dels seus familiars i dels pagesos de l'Empordà són tan vigoroses com les dels personatges més importants de la cultura i de la política. Prat de la Riba, Xènius, Cambó, Abadal, Lerrooux, Macià, Fabra, Pujols, Jordi Rubió, Marià Manent, Vicens Vives i molts d'altres han quedat retratats literàriament per Josep Pla i formen una galeria d'homes públics que té un valor documental extraordinari.

Fa alguns anys que, per excés de feina i d'obligacions ineludibles, he d'abstenir-me de llegir literatura de creació, tant la catalana com d'altres idiomes. Per això havia passat molt de temps sense rellegir les proses den Pla. Ara, per escriure aquesta mica de semblança de l'amic difunt, he fullejat alguns volums de la seva immensa producció, i entre altres n'he llegit un que no sabia que existís: el núm. 26, titulat **Notes per a Silvia**. N'he quedat sorprès: amb un títol tan incolor, aquest volum ofereix un vertader tresor de descripcions de persones i coses i un devessall d'anècdotes plenes d'agudeses. Una gran part del llibre ve a ser un dietari dels vuit primers mesos de la implantació de la República l'any 1931. Els qui hem viscut aquell temps de capgirament polític podem comprendre l'escepticisme amb què Josep Pla, encertadament, el jutjava. Vegeu-ne una mostra ben eloqüent:

«S'han celebrat les eleccions a les Corts Constituents. En realitat, tothom ha guanyat. Lerrooux ha quedat de líder dels republicans conservadors. Els socialistes, de la banda oposada».

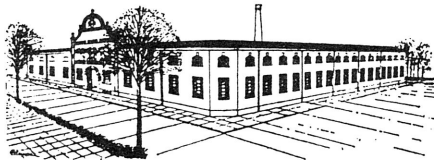
«Lerrooux està en plena apoteosi. Ha sortit no sé quantes vegades diputat. No pot passar pels carrers sense ésser seguit i aplaudit sense parar. Tot Espanya té els ulls girats sobre l'idol radical. Els banquers, grossos comerciants i industrials, gent de bona casa, es fan radicals. Els catòlics, sobretot

les monges, creuen que Lerrooux els ha de salvar. Els homes liberals sostenen, davant la possibilitat d'una tirania, que Lerrooux i només Lerrooux pot assegurar l'exercici de la llibertat. Don Alejandro té, sobretot, admiradors als cafès, cabarets i prostíbuls de més o menys luxe. Els parroquians d'aquests establiments el consideren un home profundament humà. En general es pot afirmar que tot espanyol que en aquest moment té querida, fa ressopó i va al llit tard, està disposat a fruit d'un lerroouxisme decidit i a-brandat».

«Que Lerrooux, tan conegut a Catalunya i a tot arreu, tan enormement cristal·litzat, sigui avui l'home del demà, és un cas com un cabàs. És la selecció a la inversa, neta i pelada: un caminar de cap per avall. Passa una cosa molt notable. Lerrooux va els diumenges a les poblacions a fer discursos. No es cansa de dir que és laic, que tota la seva família és laica, que les seves cendres aniran a un cementeri civil. Alcalá Zamora fa discursos sense moure's de Madrid. No es cansa de dir que és catòlic, que tota la seva família és catòlica, que va a missa, a confessar i a combrregar com un perfecte practicant. I jo em demano: ¿per què Lerrooux és, en aquest moment, l'home dels catòlics i de les sagristies i Alcalá Zamora l'home dels laics i dels anticlericals? No és curiós aquest contrasentit?»

Podríem acumular encara molts de fragments dels seus llibres per fer veure bé els diversos caires foguers d'aquest literat extraordinari, que per la magnitud de la seva producció catalana només admet comparació amb Ramon Llull. I valdria la pena que algú dels qui el tractaren assíduament i el compregueren millor, s'arriscàs a completar la sèrie dels **Homenots** escrivint una bona biografia de L'HOMENOT JOSEP PLA.

FRANCESC DE B. MOLL I CASASNOVAS

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL

guants

bosses

peces de vestit

i marroquineria en general

Gran Via de Colón - Telèfon 50 19 00

I N C A

25 anys de presència missionera al Perú des de les nostres Illes (1956-1981)

per Joan Parets

S'han complit 25 anys de presència missionera —d'una manera contínua— de les Illes Balears a terres peruanes, a través de l'Obra de Cooperació Sacerdotal Hispanoamericana (OCSHA). Voldríem, amb aquesta relació de fets i dades, agrair què ens ha donat el poble del Perú a tots els qui hi hem treballat i l'enriquiment que aquest intercanvi ha suposat per les nostres esglésies nadiues de: Eivissa-Formentera, Mallorca i Menorca. Es motiu d'alegria i d'acció de gràcies aquest intercanvi d'Esglésies per espai d'un quart de segle.

Una anàlisi dels nervis teològics-pastorals que han motivat i segueixen animant la presència mallorquina en el Perú els tendrem, si Déu vol, en un proper número de COMUNICACIÓ, revista del Centre d'Estudis Teològics de Mallorca.

Dia 8 de desembre de 1959, el bisbe de Mallorca Jesús Enciso i Viana signava el decret d'erecció de l'Institut Apostòlic «Juniper Serra», per a la preparació de sacerdots, seminaristes, religiosos/es i seglars que volguessin anar a treballar a Amèrica. (1)

Geogràficament hem cooperat quasi sempre en la Costa Peruana i part de la Serra Andina. En 1959, i a través de la nova organització de l'OCSHA en el Perú, la nostra presència de les Illes Balears es concretà i intensificà a la Zona Nord: de Lima a Tumbes, deixant per als altres sacerdots de la península la Zona Sud: de Lima a Tacna. Hem cooperat amb les Arxidiòcesis de: Lima, Piura i Trujillo; i amb les Diòcesis de: Abancay, Cajamarca, Callao, Huacho, Huaraz i Ica. També amb les Prelatures de: Chimbote, Huamachuco i Yauyos i Vicariat Apostòlic d'Iquitos.

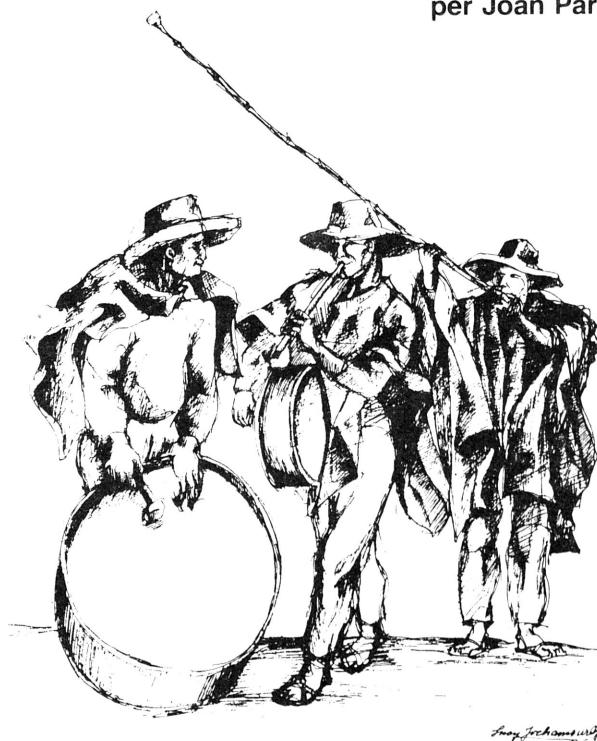
Durant aquests 25 anys hem treballat en el Perú més de 50 sacerdots diocesans, uns 20 pares Franciscans de la TOR i prop de 200 religioses i missioners/es seglars.

SACERDOTS DIOCESANS

Amb el permís del bisbe Joan Hervàs i Benet (1947-1955) i renovat pel nou bisbe Jesús Enciso i Viana (1955-1964) (2) sortien de Mallorca el primer grup, el dia 24 de desembre de 1955, cap a Yauyos-Lima, part de serra i a través de l'OCSHA: Mn. Bernat Martorell i Nicolau, Mn. Miquel Febrer i Rosselló i Mn. Miquel Pons i Oliver. Al cap de poc temps i sense donar explicacions, l'any 1957, el Sr. Nunci en el Perú, entregà dita zona a la nova prelatura de Cañete, encarregada a l'Opus Dei.

Abans de dit grup, ho havien fet (solament fixant-nos en el clergat diocesà i en aquest segle) els peoners: Guillem Rosselló i Rosselló de Felanix (Mallorca) en 190?, Josep Tur Cardona de Sant Rafel (Eivissa) el 1914 i que encara viu a Ica (Perú) i Guillem Bibiloni Vic de Biniali (Mallorca) el 1952 i aquest ja a través de la OCSHA; ja que si ens remuntam als segles XVII, XVIII i XIX trobam: Benedictins, Franciscans (3), Jesuïtes i Missioners Paül's (4) de les Illes que treballen al Perú.

Els camps de treball han estat: Pastoral diocesana i parroquial, treballant a més de 20 parròquies, i fundant les noves de: Sant Joan M.ª Vianney (Lima, 1957), Sant Martí de Porres (Piura, 1964), Bon Pastor i La Santa Creu (Trujillo, 1962), Sant Pau (Chimbote, 1970) i Jesús «Artésano»

Joan Parets

Heralds de Cajamarca

(Lima, 1971); Pastoral sanitària: Hospitals de Trujillo. Presons: Trujillo i Lima. «Puericultoris» a Lima. Ensenyament: Col·legis Estats i Privats. Universitats. Seminaris: Trujillo (5), Huaraz i Cajamarca. Distints Moviments que han anat sorgint, destacant-se els «Cursillos de Cristiandad» que havien nascut a Mallorca.

No podem deixar d'esmentar els canvis, tensions, alegries i penes que, fruit d'una encarnació en el poble i d'un acostament als pobres, s'han viscut en aquests 25 anys, emposos pel Concili Vaticà II i per l'esperit de Medellín (1968) i Puebla (1979).

(1) BOOM, C (1960), ps. 3-9.

(2) Pere Llabrés; **L'Església de Mallorca durant el franquisme** en LLUC abril de 1977, ps. 16-22.

(3) Joan Parets Serra; **Mallorca i Perú** en setmenari **Dijous**, 24/4/1978.

(4) Nicolau Pons i Pere Llabrés; **L'església Missionera de Mallorca** en Butlletí Oficial del Bisbat de Mallorca, CXX/1 (1981), ps. 57-65.

(5) Francisco Ramis; **Datos externos de unos meses de trabajo y protesta en Trujillo (Perú)**, 1969, 29 fols enumerats i inèdit.

ELS FRANCISCANS DE LA T. O. R. (6)

Als FRANCISCANS DE LA T. O. R. la Santa Seu els confia la Prelatura de Huamachuco, l'any 1961, dins la serralada occidental dels Andes, a uns 3.000 ms. d'altura mitjana, amb una extensió de 15.000 kms². i uns 165.000 habitants. Presideix aquesta Prelatura des de la seva creació Mns. Damià Nicolau i Roig de Vilafranca (Mallorca), que fou consagrat bisbe el 25 de juliol de 1967.

La seva tasca pastoral, en tots els camps, l'han realitzada des de les Capitals de Província a Huamachuco, Pataz i Bolívar arribant a totes les comunitats natives.

L'any 1963 s'erigí la nova parròquia a N.^a S.^a de l'Esperança, a Lima, i també tingueren una parròquia a Trujillo.

MISSIONERES DE CONGREGACIONS I SOCIETATS MALLORQUINES

Per orde d'antiguitat:

Les TERCIÀRIES TRINITÀRIES. (7) Fundacions: Ancón (Lima, 1957), Puente Piedra (Lima, 1959), Magdalena del Mar (Lima, 1964-1978) i Pueblo Nuevo (Trujillo, 1978).

Les seves tasques han estat i són: Treball parroquial, Catequesi, Escoles, Moviments Apostòlics, Sanitari, Presò, Menjadors gratuïts, amb els «Golondrinos» o treballadors eventuais que davallen de la serra per a la sembra de l'arròs, etc.

Les FRANCISCANES, FILLES DE LA MISERICORDIA. Fundacions: Huamachuco (Serra Occidental, 1962), Tayabamba (Serra Occidental, 1965-1976), La Perla del Callao (Lima, 1968) i Cauday (Cajamarca, 1979).

Les seves tasques han estat i són: Pastoral parroquial, educació inicial i de promoció familiar; Promoció d'adults, formació de catequistes i promoció del pagès en les àrees de salut, educació i nutrició. Atenen una biblioteca amb més de 2.000 lectors, etc.

Les GERMANES DE LA CARITAT. Fundacions: Seminari (Trujillo, 1964-1970), San Martín de Porres (Piura, 1967), Las Delicias de Villa (Lima, 1970), Año Nuevo (Lima, 1975-1976), Manchay (Lima, 1978) i Bellavista (Piura, 1981).

Les seves tasques han estat i són: Pastoral parroquial i Catequesi, infermeria, promoció de la dona i del pagès: Club de Mares, ensenyament, tallers, guarderia infantil, biblioteca. Treball de conscientització del poble, classes d'adults, etc.

Les GERMANES AGUSTINES. (8) Fundacions: Cascas-Contumazà (Cajamarca, 1973) i La Santa Cruz (Trujillo, en projecte).

Des de la fundació treballen conjuntament amb l'equip de capellans diocesans. Tota la zona Cascas-Contumazà està confiada pastoralment a Mallorca i Eivissa.

La tasca és complexa per mor de l'extensió del territori, dins la Serra Nord dels Andes. A més de les dues parròquies esmentades, atenen 136 poblets i lloguerets, escampats en una extensió com tota Mallorca. A més de la tasca pròpiament parroquial i d'evangelització hi ha: Curses de formació integral, infermeria, biblioteca, catequesi, ensenyament, colònies d'estiu, etc.

VERBUM DEI. Des de 1966 són al Perú: Piura, Chimbote i Lima, dedicant-se a la formació de grups. Exercicis, Catequesi, Ensenyament, etc.

CONGREGACIONS O INSTITUTS NO MALLORQUINS

Al llarg d'aquests 25 anys molts de les Illes Balears han estat presents en el Perú a través de Congregacions o Instituts no mallorquins: Canongesses de Sant Agustí (Eivissa), Franciscanes Missioneres de Maria, Institució de Maria Reparadora, Institució Teresiana, Opus Dei, Societat de Religioses del Sagrat Cor de Jesús i Missioners/es Seglars.

DELEGATS DE L'OCSHA EN EL PERU: Mn. Miquel Fernández Bosch (1960-1970), Mn. Bernat Martorell Nicolau (1970-1978) i Mn. Lluís Fernando Crespo Tarrero (1978).

DELEGATS DE MALLORCA MISSIONERA EN EL PERU: Mn. Miquel Fernández Bosch (1960-1970), Mn. Bernat Martorell Nicolau (1970-1972), Marià Moragues Ribes de Pina (1972-1975), Mn. Jaume Serra Adrover (1976-1977), Mn. Joan Parets Serra (1977-1980) i Mn. Joan Darder Brotat (1981).

JOAN PARETS I SERRA

(6) Procuraduría Provincial T. O. R.; **Prelatura de Huamachuco (Perú)**, Palma (sd) Imp. A. G. Giménez; Tomeu Pastor Oliver, TOR i Nicolás Sastre Palmer, TOR; **Dossier Histórico sobre la Provincia Española de la Inmaculada Concepción de la T. O. R. de penitencia de San Francisco de Asís**, Marratxinet, 15 de julio de 1980. Fols: 117-121.

(7) Pere Xamena Fiol; **Religiosas Trinitarias de Mallorca**, Mallorca (1980) ps. 68-72 i 80.

(8) Antonio Gili Ferrer i Teófilo Aparicio L.; **Sebastián Gili Vives**, Valladolid (1976) ps. 227-230. Joan Darder; **Misioneros Mallorquines en Cascas (Perú)** en Diario de Mallorca 22/4/1981.

PUBLICACIONS:

Per ordre d'antiguitat:

Mi Parroquia-San Juan María Vianney-Lima. Butlletí imprès i fundat per Mn. Bernat Martorell Nicolau.

1.ª època. 16 números (agost, 1957 - febrer, 1972).

2.ª època. Boletín Parroquial (1972-1975) sense enumerar i en ciclostil.

3.ª època. Boletín Parroquial de San Juan María Vianney (1977) en ciclostil.

Hombre Nuevo (Parroquia: Contumazà-Cascas). Fundat per l'equip.

1.ª època. 16 números (maig, 1974 - març - abril, 1977) en ciclostil.

2.ª època. (maig, 1980) en ciclostil.

Pido la Palabra. «Revista Cultural del Equipo Pastoral-Zona Norte Chimbote». Començada en maig de 1974 a on han col·laborat els nostres preveres, ja han passat el número 100. Impresa darrerament en tallers CEPU.

La Voz de Villa. Butlletí fundat per l'equip i és la veu de sis barriades: Las Delicias de Villa, Tupac Amaru, Santa Isabel, San Juan de la Libertad, 3 de Octubre i Mateo Pumacahua.

1.ª època. 12 números (octubre, 1976 - octubre, 1977) en ciclostil.

2.ª època. se presenta com a «vocero popular» (novembre, 1979), en ciclostil.

Han publicat llibres i fulletons: Joan Rosselló Vadell, Marià Moragues Ribes de Pina, Bartomeu Bennàssar Vicens, Guillem Muntaner Gelabert, Carmel Bonnin, Francesc Ramis Oliver... i també articles a diverses revistes: Joan Riera Bonet, Guillem Bibiloni Vic, Miquel Mulet Coll, Guillem Pons Pons, Miquel Company Bisbal...

CINCOS (Centre d'Intercomunicació Social de Chimbote). Fou fundat per Mn. Miquel Mulet Coll i aconsegueix una gran missió d'educació i conscientització popular, avui dia és dirigit per Paco Suárez Riera.

SACERDOTS SECULARS DE LES ILLES BALEARS EN EL PERÚ (segle XX)

ANYS	NOMS I LLINATGES	POBLE	DIOCESI
190.?	(1) Guillem Rosselló i Rosselló	Felanitx	Mallorca
1914	Josep Tur i Cardona	Sant Rafel	Eivissa
1952-1966	Guillem Bibiloni i Vic	Biniali	Mallorca
1955-1964	Miquel Febrer i Rosselló	Manacor	Mallorca
1955-1978	Bernat Martorell i Nicolau	Puigpunyent	Mallorca
1955-1964	Miquel Pons i Oliver	Sencelles	Mallorca
1960-1968	Ferran Bonnin i Aguiló	Ciutat	Mallorca
1960-1970	Miquel Fernández i Boschaa	Ciutat	Mallorca
1960-1966	Antoni Lliteras i Massanet	Son Servera	Mallorca
1960-1968	Sebastià Planes Llabrés de J.	Ciutat	Mallorca
1960	Antoni Ramis i Vidal	Ciutat	Mallorca
1960	Miquel Rosselló i Martí	Bunyola	Mallorca
1962-1970	Guillem Muntaner i Gelabert	Sa Pobla	Mallorca
1962	Jaume Pons i Arrom	Binissalem	Mallorca
1964-1969 (2)	Lluc Morell i Trias	Valldemossa	Mallorca
1964-1976	Miquel Mulet i Coll	Santa Eugènia	Mallorca
1964-1969	Bartomeu Mulat i Pons	Lloseta	Mallorca
1964-1977	Bernat Pou i Garcias	Algaida	Mallorca
1964-1968	Jaume Santandreu i Sureda	Manacor	Mallorca
1964-1969	Joan Torres Tur	Eivissa	Eivissa
1964-1969	Bartomeu Vaquer i Vidal	Cas Concos	Mallorca
1966-1979	Anselm Alvarez Santamaria	Barcelona	Mallorca
1966-1969	Marià Cortés i Cortés	Ciutat	Mallorca
1966-1971	Sebastià Franch i Ballester	Sa Pobla	Mallorca
1966-1969	Jaume Muntaner i Rullán	Ciutat	Mallorca
1966-1969	Jaume Serra i Pons	Llubi	Mallorca
1967-1970	Bartomeu Bennasser i Vicens	Felanitx	Mallorca
1967-1970	Carmel Bonnin i Cortés	Ciutat	Mallorca
1967-1967	Bartomeu Nadal i Cifre		Mallorca
1967-1970	Joan Puiggròs i Sbert	Son Carrió	Mallorca
1967-1970	Francesc Ramis i Oliver	Algaida	Mallorca
1969-1970	Pere Barceló i Gelabert	Manacor	Mallorca
1969-1973	Miquel Bestard i Cantó	Binissalem	Mallorca
1969-1972	Joan Bestard i Pons	Binissalem	Mallorca
1969	Miquel Company i Bisbal	Alcudia	Mallorca
1969-1972	Bartomeu Gomila i Jaume	Montuiri	Mallorca
1969-1975	Marià Moragues i Ribes de Piña	Ciutat	Mallorca
1969-1971	Antoni Nicolau i Truyol	Alcudia	Mallorca
1969-1970 (3)	Miquel Nigorra i Gayà	Sant Joan	Mallorca
1969-1975	Mateu Ramis i Canyellas	Santa Maria del Camí	Mallorca
1969	Joan Riera i Bonet	Santa Agnès	Eivissa
1969-1976	Joan Riera i Fullana	Manacor	Mallorca
1969-1977	Bartomeu Tauler i Valens	Felanitx	Mallorca
1970-1971	Miquel Amengual Saurina	Inca	Mallorca
1972-1977	Francesc Suarez i Riera	Manacor	Mallorca
1973-1974	Mateu Fiol i Cirer	Ciutat	Mallorca
1973-1978	Pere Pons i Pasqual	Manacor	Mallorca
1974-1979	Bartomeu Morey i Ferrando	Ciutat	Mallorca
1975-1978	Cecil Buele i Ramis	Ciutat	Mallorca
1975-1976	Jaume Serra i Adrover	S'Alqueria Blanca	Mallorca
1976	Joan Parets i Serra	Santa Maria del Camí	Mallorca
1976	Guillem Pons i Pons	Sant Lluís	Menorca
1977	Vicens Tur i Ribas	Es Cubells	Eivissa
1979-1980	Miquel Barceló i Manresa	S'Horta	Mallorca
1979	Antoni Bonet i Vicens	Santanyi	Mallorca
1979	Joan Darder i Brotat	Alcúdia	Mallorca
1979	Miquel Parets i Serra	Santa Maria del Camí	Mallorca

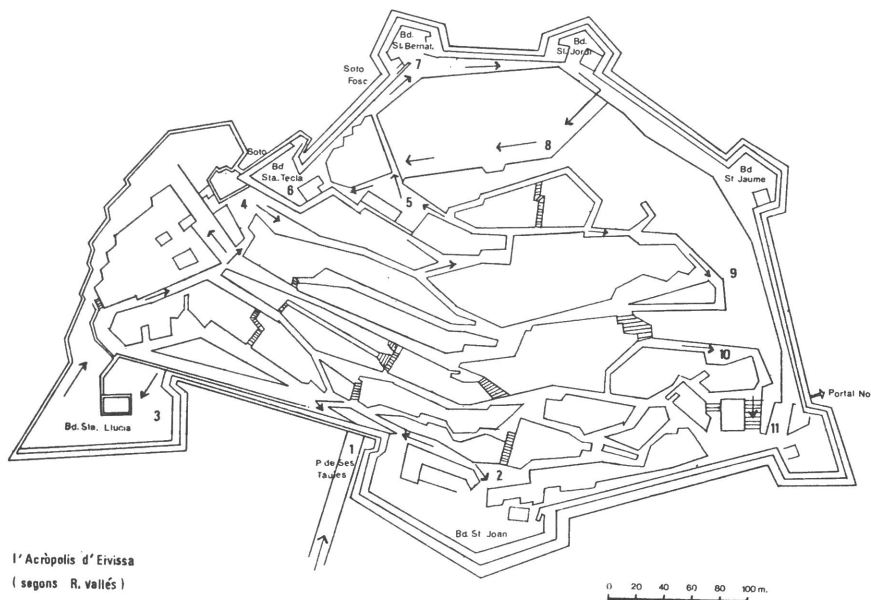
(1) Mor en el Perú, no sabem l'any.

(2) Mor a Mallorca, l'any 1970.

(3) Mor a Barcelona, l'any 1980.

"la Caixa" a les escoles

Conèixer, estimar, defensar la terra

Una de las finalitats, ben paleses al programa del present curs de «LA CAIXA» A LES ESCOLES, és fer conèixer als nostres allots la terra on nasqueren i on s'eduquen, per tal que l'estimin i la respectin, perquè en conservin els trets més significatius i la bellesa, i així les noves generacions puguin transmetre a l'esdevenidor allò que la natura i la nostra història ens han llegat des de segles i segles enrera.

Del programa, doncs, per al curs 1980-81, en treim avui aquelles activitats programades que més es relacionen amb la finalitat que acabam d'exposar, la majoria de les quals es duen ja a terme, o s'hi han duit, a les nostres Illes.

VISITES

Inclouen, en primer lloc, la del **Palau-Museu de l'Almudaina**. L'ha preparada En Tomeu Colom, per a I-III curs d'E.G.B. A la presentació ja s'exposen les diferents vicissituds de la construcció del Palau reial i de la seva pervivència fins a nosaltres. Es una visita interessant com a introducció a la Història de Mallorca.

Les altres visites particulars es refereixen, totes elles, a Eivissa: **Acropolis, Museu Arqueològic de la plaça de la Catedral**.

Cada nin rep un pla del que ha de visitar, juntament amb un qüestionari.

EXCURSIONS

Són dues: **Pla de Mallorca i Itinerari per Ciutat**.

El primer té per títol: «El paisatge i l'ocupació humana del pla de Mallorca». L'excursió comença pròpiament a Inca, però des del lloc on comença l'excursió el nin ja va apuntant els municipis i les seves característiques.

Hi ha un apartat dedicat al mercat: començant pels tradicionals d'Inca (dijous) i Sineu (dimecres). El grup de nins que fan l'excursió es divideix en equips que van fent enquestes entre els venedors.

L'excursió inclou la pujada al puig de Santa Magdalena d'Inca, des d'on es pot observar el Raiguer (entre la Serra de Tramuntana i el Pla): al llarg del Raiguer es veu la carretera més important de l'illa: la que va des de Ciutat al Port d'Alcúdia.

Des d'Inca l'excursió es dirigeix a Sineu, del qual s'explica l'origen, el camí reial que l'uneix amb Ciutat, etc. De Sineu el viatge prossegueix cap a Petra, vila fundada per Jaume II, entre altres, que asseguraren la població de l'illa. El

pla de Mallorca és contemplat des del puig de Bonany.

L'**Itinerari per Ciutat** té el seu preàmbul també en el viatge que el nin fa des del seu poble fins a la meta de l'excursió. S'inclouen el mapa del pvre. Antoni Garau, publicat el 1644, al qual segueixen altres gràfics que mostren l'actual població de Ciutat o plans concrets de divisions de la ciutat o d'edificis particulars: Bellver, Sa Llotja... El recorregut comença a la plaça de Sa Porta des Camp davant els primers recintes emmurallats; continua per Sa Calatrava, Sa Portella, Porta de S'Almudaina, la Seu i S'Almudaina, Plaça de Cort, Pas d'en Quint, Born, Palau Solle ric, Sa Llotja, Consolat de Mar, Plaça de Sa Drassana, Puig de St. Pere, Sa Riera, Santa Catalina, El Terreno, Bellver, La Bonanova, Son Dureta, Parc del Mar, Avingudes, Eixampla, barris perifèrics, Polígon industrial de Son Castelló.

AUDIO-VISUALS

D'entre els que es proposen, en destacam aquests: **Cabrera estimada; Els nostres oficis: el pescador; Conceptes bàsics d'ecologia; Trescar ciutat; La casa mallorquina.**

El primer àudio-visual és presentat i preparat pel G.O.B., amb realització de Jesús Jurado. S'insisteix en les peculiaritats d'aquest arxipèlag, preservat de l'urbanisme i dels desastres turístics, que conserva una flora i fauna, una puressa ambiental tan notable.

També el G.O.B. s'ha fet càrrec de preparar aquest muntatge que comença mostrant uns quants illots de les nostres costes, que serveixen

d'introducció al tema. Es tracta de sensibilitzar l'al·lot de cara a l'educació ambiental: coneixement del medi (històric, cultural, econòmic, polític i cultural), coneixement del medi natural, de l'ecosistema. S'intenta d'inculcar una nova mentalitat en la relació home-natura.

Trescar Ciutat, que té per autor Joan R. Bonet, proposa tres passejades pel casc antic: la primera és entorn de la Seu i l'Almudaina, la segona tresca pels carrers del voltant: Zanglada, St. Pere i St. Bernat, Morey, Ca'n Oleza, Ca'n Colom, Ca'n Villalonga, etc.

La tercera passejada passa pel carrer de La Portella, Museu de Mallorca, Palau Formiguera, Banys àrabs, Santa Clara.

La casa mallorquina és presentada per Magdalena Aguiló. Es mostren cases senyoriales i cases pageses, en els seus diferents nivells. Es fan unes propostes ben interessants de treballs per a l'alumne: fer comparances entre les antigues i les noves cases, visites a cases pageses amb la identificació de les eines de treball, estudi dels estaments socials al camp mallorquí: senyor, amo, missatge, etc.

CINEMA

Finalment volem presentar també el documental «Ciudadella nostra», del qual són autors Antoni Salvador Caules i Josep A. Pons Roca, amb l'assessorament de Josep Martorell Codina i el patrocini del Col·legi d'Arquitectes de Balears (Delegació de Menorca). La presentació és aquesta:

Mitjançant el coneixement de la pròpia ciutat en el sentit arquitectònic i d'organització urbana i social, l'alumne rep, entre altres coses, un coneixement de la realitat que l'envolta, punt de partida bàsic per tal de gaudir d'una pedagogia més viva i eficaç; i una plataforma excel·lent per tal de poder reflexionar sobre el que ha de ser la nostra futura convivència dins la ciutat: una plena consciència de solidaritat en la recerca de la felicitat humana.

Contràriament en una perspectiva humanista com ha de ser la nostra, la cursa cap al benestar no ha d'anar essencialment vers un augment del nivell de vida, sinó a incrementar ràpidament els béns immaterials, és a dir, les satisfaccions col·lectives en consideració de l'entorn, sota el doble aspecte de les condicions de vida que expressen l'entorn social i del medi ambient que reflexa l'entorn físic d'una població.

Així l'alumne podrà comprendre i deduir més fàcilment que dels seus estudis i del seu coneixement de la realitat que envolta no ha de sortir forçosament una aspiració única a posseir més, sinó l'aspiració d'aconseguir que la salut, la vivenda, la cultura... col·lectives, siguin millors i que el nostre paisatge, el nostre bosc, la nostra aigua, siguin sempre naturals, protegits i purs.

Josep M.ª de Casacuberta,

Premi d'Honor de les Lletres Catalanes

L'adjudicació del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes a Josep M.ª de Casacuberta representa el reconeixement públic i solemne de seixanta anys dedicats a l'estudi i la difusió de la llengua i literatura catalanes amb una gran eficàcia.

El premiat no s'ha donat a conèixer com a literat en el sentit d'autor d'obra de creació, sinó com a estudiós i comentarista del nostre idioma sobretot en les seves manifestacions literàries, i com a editor magistral d'un gran nombre d'obres fonamentals de la cultura de Catalunya. Cal consignar que la base de la formació d'aquest gran editor varen esser els seus estudis de Dret i de Filologia a la Universitat de Barcelona, ampliats després a Montpeller i a Zurich sota la direcció dels grans mestres Maurice Grammont i Jacob Jud respectivament. Els coneixements adquirits a les tres Universitats varen esser aplicats a investigacions sobre onomàstica, dialectologia i literatura medieval i moderna. Els resultats dels seus estudis damunt aspectes marginals però importantíssims de la personalitat de Jacint Verdaguer han estat exposats en diversos volums on es reflecteix la solidesa de Casacuberta com a investigador en el terreny històric, literari i filològic. En virtut d'aquestes qualitats, Casacuberta és membre de l'Institut d'Estudis Catalans des de l'any 1958 i de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona des del 1962.

El mèrit més gran de Josep M.ª de Casacuberta es la seva llarga i magnífica tasca d'editor; i aquest nom, que generalment s'aplica al propietari «comercial» d'una empresa editora, en el cas del Sr. Casacuberta adquireix també el sentit més noble de «curador intel·lectual» d'edicions destinades a la difusió de la cultura.

L'any 1924 va fundar l'Editorial Barcino, però no amb el simple propòsit de **vendre** llibres, sinó amb el fi primordial de **dotar** de llibres un públic i un poble que n'estava mancat. Va començar publicant la col·lecció «Els nostres clàssics», destinada a donar a conèixer les obres catalanes medievals en volums senzills però decorosos i sobretot oferint textos ben transcrits i comentats per especialistes. Entre ells figurava l'editor mateix, que a vegades era el transcriptor de l'obra que oferia, i en tot cas prenia a càrrec seu la feina delicada de revisar textos i corregir proves d'aquells escrits, sovint difícils d'interpretar. Després del n.º 100, els volums de «Els nostres clàssics» es publiquen en format molt més gros, i en la transcripció i correcció dels textos treballen els més experts medievalistes catalans i alguns d'estrangers, com la professora suïssa Gret Schib, especialitzada en obres doctrinals de Ramon Llull i en els Sermons de Sant Vicent Ferrer.

La segona empresa de Casacuberta va ser l'«Enciclopèdia Catalunya», subtitulada «Manuals per a l'estudi de Catalunya, del País Valencià i de les Illes Balears, en tots els aspectes». Entre altres obres d'aquesta sèrie són notables els tres volums sobre Menorca redactats per Jordi Baulies.

La tercera sèrie, iniciada l'any 1925, és la «Col·lecció Popular Barcino», destinada a divulgar d'una manera molt acurada les qüestions més diverses referides als Països Catalans: geologia, geografia, història, llengua, literatura, folklore, fauna i flora, descripció de ciutats i de comarques, etc. D'aquesta col·lecció han aparegut prop de 250 volums molt encertats. I encara ha dedicat les seves activitats a les comarques deslligades políticament de Catalunya: la col·lecció Tramuntana ofereix obres d'autors i temes rossellonesos, i la Biblioteca Alguerés dona a conèixer obres de literats de l'Alguer, com Catardí, Coronzu i Manunta.

Podem afirmar, per tot això, que Josep M.ª de Casacuberta ha estat el primer i més prolífic editor de llibres catalans del nostre segle; i si tenim en compte que actualment, a edat de vuitanta-quatre anys, encara manté la seva activitat personal en una tasca de cultura comparable a les més extenses de les terres catalanes, veurem que el Premi d'Honor de les Lletres d'enguany ha coronat la vida d'una persona de mèrits vitalicis i indiscutibles.

FRANCESC DE B. MOLL

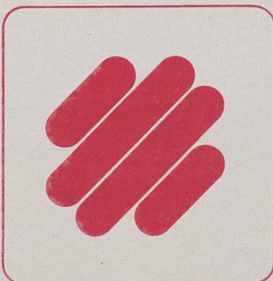

Forts com el talaiot perenne

La nostra presència a les Illes va ser
acollida amb un afecte fraternal.

Però no ens va sorprendre. Més enllà
del temps, ens uneixen uns sentiments que
encara són vius, latents, intactes, i
que donen una força perenne a la nostra amistat.

BANCA CATALANA
BANC INDUSTRIAL
DE CATALUNYA

A les Balears: PALMA · INCA · MANACOR · SA POBLA
CAMPOS · MAÓ · CIUTADELLA · FERRERIES

OBRA CULTURAL BALEAR

Sempre més i millor
per promoure
la nostra vertadera cultura

¿ENCARA NO EN SOU SOCI?

C/. Impremta, 1

Tel. 22 32 99

Ciutat de Mallorca